

Etterevaluering av prosjektet

Rehabilitering av Norges idrettshøgskole

Etterevaluering av prosjektet Rehabilitering av Norges idrettshøgskole

Evalueringsrapport

Januar, 2022

Evalueringssteam:

Erik Whist

Morten Welde, NTNU/Concept

Knut Samset, Scanteam

Forsidebilde: Dag Mayer, A-lab

Forord

Denne evalueringen inngår i en serie etterevalueringer av store statlige investeringstiltak, som har det til felles at de har vært gjennom ekstern kvalitetssikring av budsjett og styrende dokumentasjon før bevilgningsvedtak i Stortinget (kjent som KS2 i Statens prosjektmodell). Evalueringene skjer i regi av forskningsprogrammet Concept ved NTNU, som arbeider med faglige problemstillinger knyttet til prosjekters tidlige fase, og bidrar til kunnskapsgrunnlaget og praksis i den eksterne kvalitetssikringen.

Ved å etterevaluere noen år etter at et investeringstiltak er tatt i bruk, er en spesielt interessert i hvilken grad tiltaket er vellykket og de tilsiktede effekter oppnådd. Evalueringsformatet bygger på en modell som anvendes internasjonalt, og som er anbefalt av blant annet OECD.

Evalueringen ble ledet av cand.polit. Erik Whist, i samarbeid med seniorforsker Morten Welde fra Concept-programmet ved NTNU og Knut Samset, tidligere professor og leder for Concept-programmet, nå tilknyttet Scanteam. Den bygger på omfattende dokumentasjon, og intervjuer med sentrale aktører i Kunnskapsdepartementet, Norges idrettshøgskole, Statsbygg og Riksantikvaren.

Over alt hvor vi har tatt kontakt for intervjuer eller informasjon, er vi tatt godt imot, og informantene har villig delt både fakta, erfaringer, synspunkter og fortolkninger. Vi takker dem alle for tid, åpenhet og engasjement.

Trondheim, januar 2022

Innhold

SAMMENDRAG	1
1 OM EVALUERINGEN	6
1.1 EVALUERINGSPROSJEKTETS FORMÅL	6
1.2 METODE OG DATAGRUNNLAG.....	6
2 EVALUERINGSMODELLEN	7
3 PROSJEKTET REHABILITERING AV NORGES IDRETTSHØGSKOLE (NIH)	9
3.1 KORT OM NORGES IDRETTSHØGSKOLE	9
3.2 PROSJEKTETS INNHOLD OG MÅLSETNINGER.....	10
3.3 PROSJEKTETS BAKGRUNN OG GJENNOMFØRING, TIDLIGFASE OG DAGENS SITUASJON	13
4 MÅLSTRUKTUR	18
4.1 PROSJEKTETS FORMULERTE MÅL.....	19
4.2 EVALUERINGSTEAMETS KOMMENTARER	20
5 PRODUKTIVITET	22
5.1 KARAKTERISTIKA VED PROSJEKTET AV BETYDNING FOR DETS GJENNOMFØRING	22
5.2 KOSTNAD	25
5.3 TID.....	26
5.4 KVALITET	27
5.5 KONKLUSJON PRODUKTIVITET	31
6 MÅLOPPNÅELSE	32
6.1 OPPNÅELSE AV EFFEKTMÅLENE	32
6.2 KONKLUSJON MÅLOPPNÅELSE	36
7 ANDRE VIRKNINGER	38
7.1 KONKLUSJON ANDRE VIRKNINGER	41
8 RELEVANS	42
8.1 BEHOVET FOR REHABILITERING.....	43
8.2 BEHOVET FOR Å REDUSERE ENERGIBRUKEN	43
8.3 NIHS BETYDNING OG STATUS NASJONALT OG INTERNASJONALT	44
8.4 PRESTASJONSNIVÅET I FORHOLD TIL ANDRE STATLIGE HØYERE UNDERVISNINGSPROJEKTER	45
8.5 KONKLUSJON RELEVANS.....	47

9	LEVEDYKTIGHET.....	49
9.1	NYTTE I ET FREMTIDIG PERSPEKTIV	49
9.2	ØKONOMISK/FINANSIELL LEVEDYKTIGHET	50
9.3	FUNKSJONELL LEVEDYKTIGHET.....	52
9.4	KONKLUSJON LEVEDYKTIGHET	53
10	SAMFUNNSØKONOMISK EFFEKTIVITET	54
10.1	KOSTNADSEFFEKTIVITET I PROSJEKTET.....	55
10.2	DRIFTSØKONOMI.....	55
10.3	NYTTE AV VIRKSOMHETEN I BYGGET	56
10.4	KONKLUSJON SAMFUNNSØKONOMISK EFFEKTIVITET	57
11	LÆRINGSPUNKTER.....	58
	LISTE KONSULTERTE DOKUMENTER.....	60
	RETNINGSLINJER FOR POENGSORE FOR EVALUERINGSKRITERIENE	63

Sammendrag

Denne rapporten dokumenterer resultatene av etterevalueringen av prosjektet *Rehabilitering av Norges idrettshøgskole* (NIH). Bakgrunnen for prosjektet var at bygningsmassen ved NIH rundt 2000 fremstod som gjennomgående slitt med utdaterte tekniske anlegg og betydelig vedlikeholdsetterslep. Statsbyggs tilstandsanalyse i 2006 avdekket til dels akutte behov for tiltak for at videre drift kunne være forsvarlig. Samtidig pågikk det en prosess med å utarbeide Kunnskapsdepartementets landsverneplan, som blant annet førte frem til et fredningsvedtak for deler av NIH. Disse to hensynene ble konkretisert i prosjektets fem effektmål.

Prosjektet omfattet rehabilitering av sentralbygg med lobby og kantine, svømmehall og tre gymbygg på til sammen 16.662 m². I prosjektet inngikk også to nybygg på til sammen 1.461 m². Prosjektet ble gjennomført av Statsbygg i perioden 2013 – 2017.

Om evalueringen

Dette er én i en rekke etterevalueringer av statlige prosjekter som har vært kvalitetssikret i tidligfasen under Finansdepartementets ordning for ekstern kvalitetssikring. Hensikten er å lære av erfaringer, som kan være til nytte ved utformingen av fremtidige prosjekter. Evalueringene har derfor et bredt, tverrfaglig analytisk perspektiv. Det vil si at det ikke bare er selve gjennomføringen av prosjektet en vurderer, men også hvilke effekter prosjektet har hatt for virksomheten og brukerne, samt vurdert i et større samfunnsperspektiv.

Evalueringen er basert på Concepts evalueringsmodell, som er en målorientert modell supplert med en samfunnsøkonomisk analyse. Modellen består av seks evalueringskriterier: produktivitet, måloppnåelse, andre virkninger, relevans, levedyktighet og samfunnsøkonomisk effektivitet. For hvert av kriteriene gis det en score fra 1 til 6 der 6 er best. Evalueringen baserer seg på dokumentgjennomgang, statistikk og dybdeintervjuer av nøkkelpersonell fra NIH, Statsbygg, Kunnskapsdepartementet og Riksantikvaren. Under følger en oppsummering av vår vurdering av hvert av evalueringskriteriene.

Produktivitet

Prosjektet lå an til å bli gjennomført innen styringsrammen. Men i forbindelse med sluttoppgjøret presenterte generalentreprenøren et betydelig tilleggskrav. Statsbygg inngikk forliksavtale som innebar at usikkerhetsavsetningen ble utløst. Prosjektet ligger nå an til å få en sluttkostnad på 8 % over styringsrammen, men 4 % under kostnadsrammen.

Prosjektet ble ikke ferdigstilt i henhold til resultatmålet for tid. Bygningene ble tatt i bruk vel fire måneder etter dette. Deretter har det vært betydelige forsinkelser, og varmepumpene fungerer fremdeles ikke tilfredsstillende.

Både ansatte og studenter uttaler at prosjektet i det alt vesentlige har innfridd forventningene til kvalitet. Men ifølge NIH har høyskolen selv måttet dekke kostnader for en rekke arbeider som enten har vært mangelfulle eller ikke er tilfredsstillende utført. Av et krav på ca. 18 millioner kroner har Statsbygg kun godkjent at om lag 1 million faller inn under rehabiliteringsprosjektet. Per i dag er utfordringene hva gjelder kvalitet knyttet til vinduer i idrettshallene og solavskjermingen for disse, hvor det er en pågående reklamasjonssak, og de nevnte varmepumpene.

Samlet gir vi prosjektet karakter 3 for produktivitet.

Måloppnåelse

Det var fem effektmål for prosjektet, og disse er oppnådd i ulik grad. Effektmålet om å øke studentantallet er ikke oppnådd. Dette har vært synkende. Man har i varierende grad oppnådd målet om å opprettholde gjennomstrømmingen. Denne er forbedret for mastergradsstudenter, men blitt dårligere for bachelorgradstudenter. Man har hatt økt volum i idrettsvitenskapelig forskning. Av undersøkelser fremgår økt tilfredshet blant studenter og ansatte ved lærings- og arbeidsmiljøet. Når det gjelder effektmålet om å redusere kjøpt energi, har man hatt en reduksjon i kostnadene for kjøpt energi. Men det har ikke vært mulig å fremskaffe informasjon om endringer i volum innkjøpt energi og eventuelt redusert energitap. Prosjektet ivaretar bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter.

Samlet gir vi prosjektet karakter 4 for måloppnåelse.

Andre virkninger

Vi finner at prosjektet har hatt flere positive virkninger utover måloppnåelsen. Rehabiliteringen har hatt hovedsakelig positive virkninger for ansatte og studenter. I fortsettelsen står man foran en ny fase hvor Olympiatoppen skal bygge ut nye idrettsanlegg og lokaler på NIHs område. Dette vil trolig gi synergivirkninger for begge parter.

Samlet gir vi prosjektet karakter 4 for andre virkninger.

Relevans

Satsingen på gode lokaler til NIH vurderes som relevant, først og fremst begrunnet med at NIH er den sentrale og eneste idrettsvitenskapelige høyskolen i landet, og også kan dokumentere et høyt prestasjonsnivå. Men var det riktig å rehabilitere det eksisterende anlegget, eller burde man revet det gamle og bygget nytt?

I dette prosjektet kom bevaringsmyndighetene inn i forkant og vedtok fredning av en av idrettshallene og vernestatus for de andre. Begrunnelsen var den arkitektoniske utformingen, som er typisk for 1960-tallet, da anlegget ble bygget. I dag er det ganske klart at både utformingen med sterkt adskilte bygninger og lange korridorer som knytter dem sammen, og de byggetekniske løsningene ligger langt tilbake for dagens teknologi og arkitektoniske løsninger. Store glassfasader mot vest forårsaker nedkjøling innendørs i den kalde årstiden og opphetning i

den varme. En mer konsentrert utforming med mindre overflateareal i forhold til bygningskroppens volum ville løst mye av problemene som en fortsatt vil slite med, og redusert driftsutgiftene betraktelig.

Man sitter nå med en bygningsmasse som er oppgradert og modernisert til et høyt nivå, men med en del svakheter. Anlegget er varmeteknisk og driftsteknisk ineffektivt, med en tungvint logistikk.

Samlet gir vi prosjektet karakter 5 for relevans.

Levedyktighet

I et langsiktig perspektiv er det evalueringsteamets vurdering at de positive effektene på bruker- og samfunnsnivå sannsynligvis vil vedvare i fremtiden. Det vil ikke være behov for store om- eller utbygginger og fra et bygningsteknisk perspektiv ligger det til rette for at NIH kan fortsette sin virksomhet i nåværende lokaler i overskuelig fremtid. Rehabiliteringsprosjektet har imidlertid ført til at NIH har en mer presset økonomi enn før. Med et annet konseptvalg og utforming, mener vi også at byggenes langsiktige nytte kunne ha vært høyere.

Samlet gir vi prosjektet karakter 4 for levedyktighet.

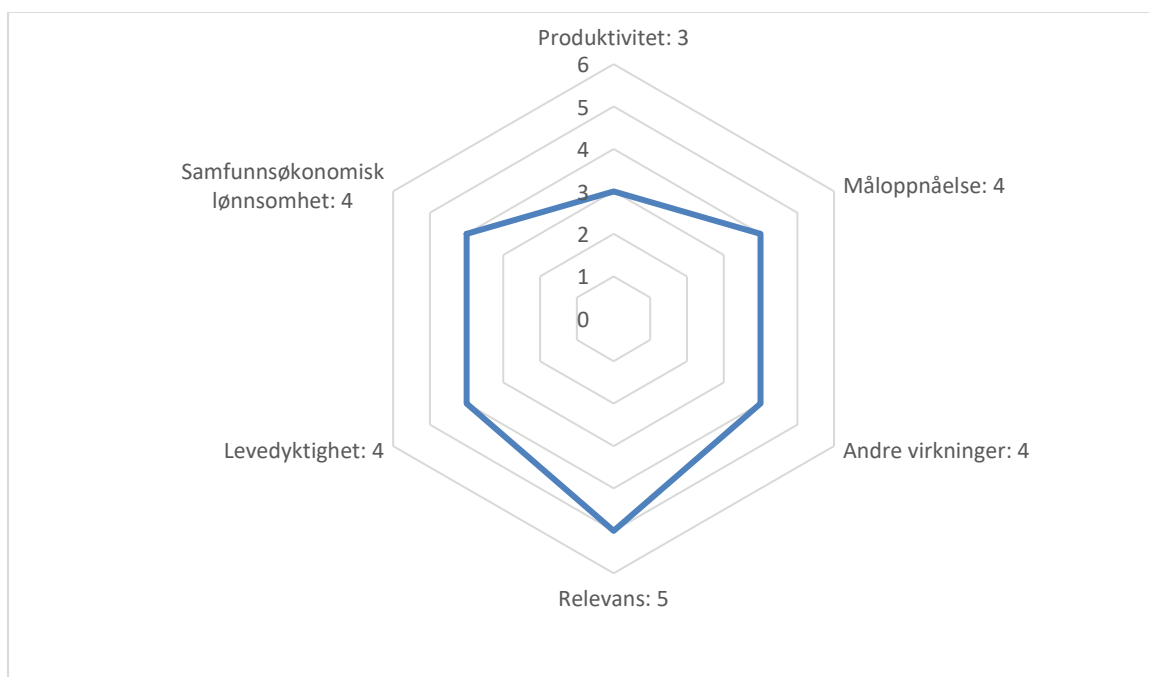
Samfunnsøkonomisk effektivitet

Det er krevende å vurdere den samfunnsøkonomiske effektiviteten i byggeprosjekter generelt, spesielt uten å bruke mye ressurser på datainnhenting før og etter. Det har uansett gått såpass kort tid fra ferdigstillelse/innflytting at det er krevende å vurdere dette kriteriet. Vår vurdering er derfor noe skjønnsmessig. Vi viser uansett til at kostnadseffektiviteten i byggeprosjektet sannsynligvis var om lag på gjennomsnittet og at utdanningen/forskningen på NIH verken er vesentlig mer eller mindre kostnadseffektiv enn ved andre læresteder. Vi mener at den virksomheten som NIH driver knyttet til idrett, helse og prestasjonskultur har vært og er til stor nytte for landet.

Samlet gir vi prosjektet karakter 4 for samfunnsøkonomisk effektivitet.

Samlet vurdering

Læringspunkter

Det overordnede læringspunktet knytter seg til forholdet mellom det prosjektutløsende behovet for moderne lokaler og det begrensede mulighetsrommet man fikk ved fredningsvedtaket. Med dette var muligheten for å rive og bygge et nytt anlegg utelukket. utfordringen ble å legge til grunn et gitt arkitektonisk konsept og underveis prosjektere løsninger som så langt som mulig ivaretok NIHs behov, og respekterte de vernehensyn som lå i fredningsvedtaket. Læringen ligger i hvordan man lyktes i få til et samarbeid mellom Statsbygg, NIH og Riksantikvaren som sikret dette.

Det må også nevnes at det ikke ble foretatt noen konseptvalgutredning (KVU) for prosjektet fordi dette på det daværende tidspunkt var under terskelverdien for at KVU skulle utføres. Det er mulig at en KVU med tilhørende ekstern kvalitetssikring (KS1) ville klarlagt utfordringer og muligheter knyttet til forholdet mellom NIHs behov og vernehensyn som skulle ivaretas ved rehabilitering av vernede bygg.

Det andre læringspunktet knytter seg til selve gjennomføringen av prosjektet.

Rammebetingelsene for dette var vanskelige fordi prosjektet skulle gjennomføres samtidig som høyskolen skulle være i full drift. Dette ble særlig utfordrende, for eksempel hva gjaldt kantinedrift. Statsbygg gikk med på NIHs ønske om å fravike tidligere avtale om å flytte kantinen ut til et modulbygg. Det at Statsbygg gikk med på dette ga et trangt tidsvindu for fremdriften og

kompliserte gjennomføringen. Erfaringen er at man skal være meget forsiktig med å foreta denne type endringer med uheldige ringvirkninger for gjennomføringen.

En viktig positiv erfaring var at NIH deltok på alle ukentlige prosjekteringsmøter gjennom hele prosjektet.

Entreprisemodellen med byggherrestyrt generalentreprise viste seg å være uheldig, særlig fordi Statsbygg hadde en egen kontrakt for prosjekteringsgruppen med den sårbarhet dette innebar. Konklusjonen er at det ville vært bedre med en totalentreprise hvor også prosjekteringsansvaret inngikk. Erfaringen er at det da ville ha vært nødvendig med en meget omfattende og tydelig kravspesifikasjon. For dette prosjektet ville det da ha vært en utfordring å få innarbeidet i kravspesifikasjonen hvordan fredningsvedtaket skulle bli ivaretatt.

1 Om evalueringen

1.1 Evalueringsprosjektets formål

Dette er en etterevaluering av prosjektet *Rehabilitering av Norges idrettshøgskole*. Prosjektet, dets bakgrunn og historie er nærmere beskrevet i kapittel 3.

Evalueringen inngår som nevnt i en rekke evalueringer av store statlige investeringsprosjekter som har vært gjennom Finansdepartementets ordning for ekstern kvalitetssikring. Forskningsprogrammet Concept følger prosjektene over tid. Concept gjennomfører også etterevalueringer av flere prosjekter noen år ut i driftsfasen. Til dette benyttes en målorientert evalueringsmodell (nærmere beskrevet i kapittel 2), hvor hensikten er å vurdere grad av suksess i et operasjonelt, taktisk og strategisk perspektiv. Formålet med evalueringene er å lære, både av det som gikk bra og det som gikk mindre bra, for å gjennomføre prosjekter på en bedre måte i fremtiden. Evalueringene inneholder kunnskap som er relevant både for ansvarlig fagdepartement, etater, brukere og allmennheten.

1.2 Metode og datagrunnlag

Evalueringen bygger på en gjennomgang av dokumenter og offentlig statistikk, befarings- og bygningene og intervjuer med nøkkelpersoner tilknyttet og berørt av prosjektet.

Dokumentgjennomgangen baserer seg på hovedsakelig på KS2-rapporter, sentrale styringsdokumenter, ulike dokumenter fra Kunnskapsdepartementet, Statsbygg og NIH, og offentlig tilgjengelig statistikk i Database for høyere utdanning. Norsk senter for forskningsdata og NOKUT har supplert med data fra den årlige studentundersøkelsen Studiebarometeret.

Som en viktig del av evalueringen har vi intervjuet til sammen 12 representanter fra Kunnskapsdepartementet, Statsbygg, NIH og Riksantikvaren. Dette har vært personer som enten har vært sentrale i planleggingen eller gjennomføringen av prosjektet, eller som har inngående kunnskap om hvordan bygget fungerer i dag.

2 Evalueringsmodellen

Concepts evalueringsmodell er en målorientert modell som søker å avdekke i hvilken grad et prosjekt har nådd de målene som beslutningen om å gjennomføre prosjektet var basert på. I tillegg inkluderer den en samfunnsøkonomisk analyse. Store statlige investeringsprosjekter skal ha både samfunns mål, effektmål og resultatmål spesifisert i prosjektenes styringsdokument. Modellen vurderer også om prosjektet har hatt andre, ikke-planlagte, positive eller negative sidevirkninger.

Konkret omfatter evalueringen seks kriterier:

1. *Produktivitet*
2. *Måloppnåelse*
3. *Andre virkninger*
4. *Relevans*
5. *Levedyktighet*
6. *Samfunnsøkonomisk effektivitet*

Produktivitet handler om selve gjennomføringen av prosjektet, og hvor effektivt prosjektorganisasjonen har omsatt ressurser til leveranser. Man spør om resultatmålene for henholdsvis tid, kostnad og kvalitet ble nådd som avtalt. Utgangspunktet for vurderingen er Stortingets vedtak og KS2-rapporten med de anbefalingene som ble gitt der. Man vurderer også om arbeidet kunne vært gjort billigere, raskere eller med bedre kvalitet.

Måloppnåelse gjelder realiseringen av effektmålene, og handler derfor om behovstilfredsstillelse for de aktuelle brukergruppene. Hvis de formulerte målene er uegnede, trivielle eller urealistiske må evaluatør avklare hvilket ambisjonsnivå som skal legges til grunn i evalueringen, for eksempel ved å sammenlikne med andre tilsvarende eller liknende tiltak.

Andre virkninger gjelder alle andre virkninger utover måloppnåelsen som kan tilbakeføres som resultat av prosjektet. Man må da tenke bredere og vurdere de samlede konsekvensene av tiltaket, både positive og negative, tilsiktede og utilsiktede, for målgruppen og for andre berørte parter.

Et prosjekt er *relevant* dersom samfunnet og de sentrale brukergruppene har behov for det prosjektet leverer. Å realisere formelt avtalte mål er ikke tilstrekkelig – målene må være i samsvar med brukernes og samfunnets behov eller prioriteringer.

Levedyktighet (engelsk sustainability) gjelder det langsiktige perspektivet, om de positive effektene av tiltaket kan vedvare over hele levetiden, og om nytten for samfunnet er positiv på sikt. Dette handler blant annet om stabiliteten i behov og prioriteringer, fremtidig ressurstilgang, fremtidig finansieringsevne og -vilje, fleksibilitet til å tilpasse seg nye rammebetingelser etc.

Samfunnet har ikke ubegrenset med ressurser, og intet mål er så viktig at det må nås for enhver pris. Midler som brukes på ett offentlig tiltak går på bekostning av andre goder innbyggerne

kunne fått. *Samfunnsøkonomisk analyse* ser på sammenhengen mellom ressursbruken og det som kommer ut. Vi må forsikre oss om at investeringen gir gevinst og at gevinsten er fremskaffet effektivt og uten sløsing.

For hvert evalueringskriterium gis en score fra 1 (helt mislykket) til 6 (svært vellykket). På Concepts nettsider finnes en nærmere beskrivelse av evalueringsmodellen¹. Retningslinjer for poengscore følger i vedlegg bakerst i rapporten.

---

¹ <https://www.ntnu.no/concept/etterevaluering-av-prosjekter>

3 Prosjektet Rehabilitering av Norges idrettshøgskole (NIH)

3.1 Kort om Norges idrettshøgskole

I 1870 ble Statens gymnastikkskole etablert under navnet «Den Gymnastiske Centralskole for legemsøvelse og våpenbruk». Skolen fikk nytt navn i 1915 og het da Statens gymnastikkskole frem til den ble nedlagt 1. juli 1968. Norges idrettshøgskole, som frem til dette tidspunkt hadde vært under etablering i en tid, startet sin virksomhet 12. august 1968.

Norges idrettshøgskole hadde i 2020 1.135 studenter. Totalt antall ansatte utgjorde 232 årsverk, hvorav 129 var undervisning og forskning, og 103 administrasjon, drift mm. Årsbudsjettet var 292 millioner kroner.

NIHs undervisning og organisering er vist i Tabell 3.1.

Tabell 3.1 Utdanning ved NIH og skolens organisasjon (kilde Studiekatalog 2021/2022 og NIHs årsrapporter)

Utdanning ved NIH	NIHs organisasjon	
Lærerutdanning i praktiske og estetiske fag for trinn 1-13, kroppsøving og idrettsfag (5 år)	Styret	
	Rektor / Prorektor	Administrerende direktør
<u>Master i idrettsvitenskap</u>	Institutt for fysisk prestasjonsevne	Studieavdelingen
• Kroppsøving og pedagogikk	Institutt for idrett og samfunnsvitenskapelige fag	Avdeling for forskning og bibliotek
• Idrettsmedisinske fag		Personal- og økonomiavdelingen
• Fysisk prestasjonsevne	Institutt for lærerutdanning og friluftslivsstudier	Eiendomsavdelingen
• Kultur og samfunn		Kommunikasjonsavdelingen
• Coaching og psykologi	Institutt for idrettsmedisinske fag	IT-avdelingen
<u>Bachelor</u>		
• Bachelor friluftsliv		
• Bachelor trening, helse og prestasjon		
• Bachelor sport management		
• Bachelor trenerrollen og idrettspsykologi		

3.2 Prosjektets innhold og målsetninger

Rehabiliteringsprosjektet omfattet rehabilitering av 16.662 m² BTA² (bruttoareal) og miljøstasjon som vist i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Bygningsmassens arealer og innstilt verneklasse (kilde Oppdatert KS2 rapport, 28. juni 2013)

Bygning	Arbeidstype	BTA (kvm)	Verneklasse
Sentralbygg (B10)	Rehabilitering og utvidelse	5.016	Klasse 2
Miljøstasjon (B10M)	Utvidelse	48	-
Svømmehall (B13)	Rehabilitering	3.237	Klasse 1
Mellomgang (B14)	Rehabilitering	194	Klasse 2
Gymbygg 1 (B15)	Rehabilitering	2.618	Klasse 2
Gymbygg 2 (B16)	Rehabilitering	2.646	Klasse 2
Gymbygg 3 (B17)	Rehabilitering	2.903	Klasse 2
Total		16.662	

I tillegg til arealene over inngikk to nybygg i prosjektet, et tilbygg til kantinen på 638 m² og et etasjepåbygg 823 m² (på eksisterende tak).

Utomhusarbeider

Bygningsmassens spesielle utforming (spredte bygg, slanke bygningskropper og store glassfasader) er varmeteknisk ineffektiv. Det er derfor bygget et større anlegg for termisk energiforsyning basert på jordvarme i utkanten av området, med 97 energibrønner opp til 300 meters dybde. Den eksisterende energisentralen ble i stor grad revet og bygget på nytt. Den inkluderer et større varmpumpeanlegg for oppvarming fra varmelageret om vinteren og tilbakeføring av varme fra byggene (nedkjøling) om sommeren. I tillegg en høyspentkjele som dekker spisslasten av energiforsyningen.

Prosjektet dekket under gjennomføringen om lag halvparten av NIHs areal, resten skulle være i full drift.

Bilde 3.1 viser en oversiktsplan for NIH. Høyskolen har et totalt areal på 38.000 kvm hvorav altså rehabiliteringsprosjektet totalt utgjorde 18.123 m².

Det er kun bygg 2 (svømmehall) som er fredet (eksteriør og interiør), verneklasse 1.

Fasade på gymbyggene – 1, er vernet (verneklasse 2).

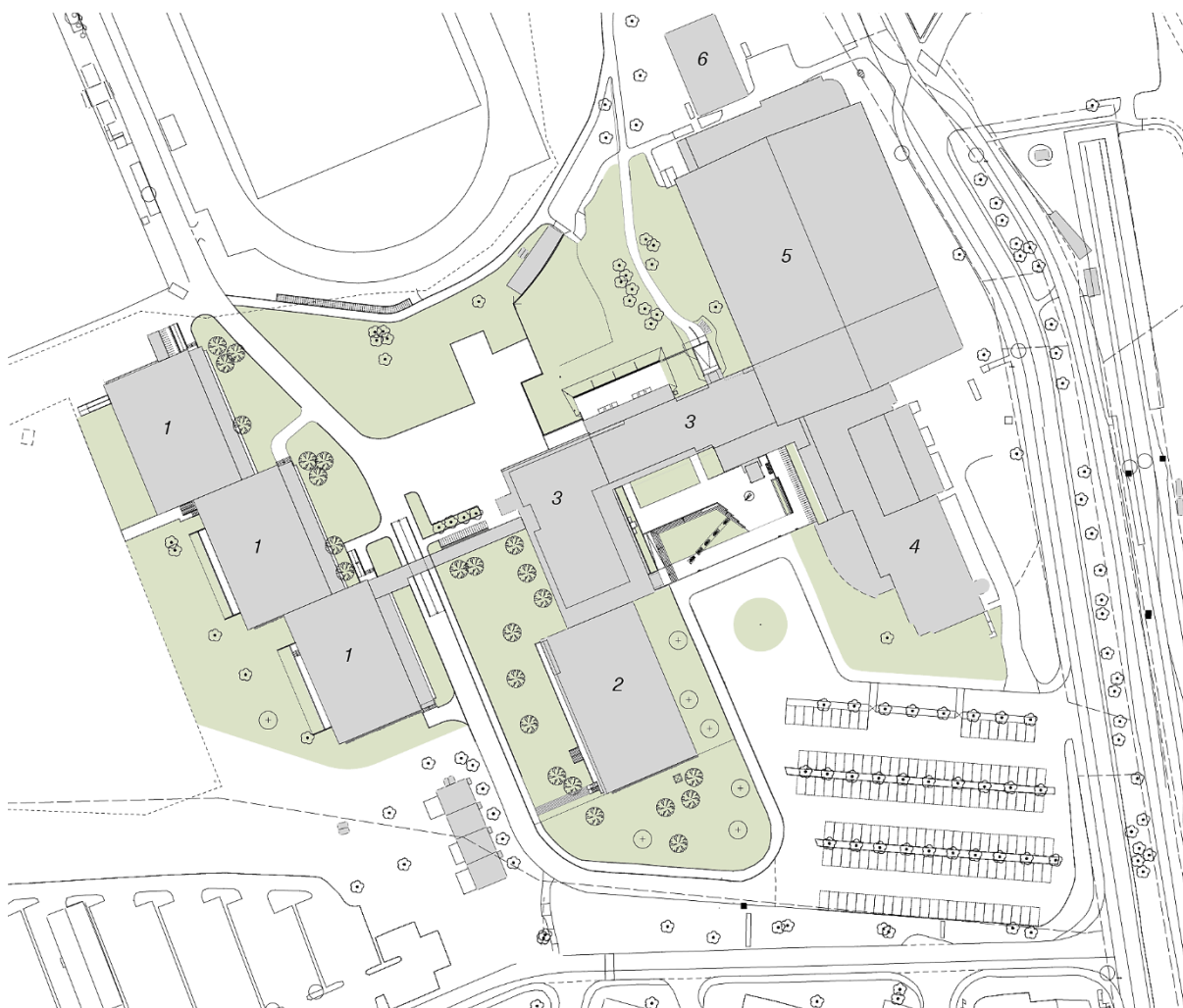
Utomhusarealene rundt gymbyggene og svømmehallen er også vernet.

---

² Bruttoareal (BTA) er en betegnelse for det totale arealet av et bygg. BTA måles på utsiden av ytterveggene.

De øvrige bygningene, som henger sammen, er på Oslo kommune, Byantikvarens, gule liste³.

Bygg 6 (og andre mindre bygg på eiendommen) har ingen vernestatus.

Bilde 3.1 Kart over NIHs bygg. 1: gymbyggene, 2: svømmehallbygg, 3: sentral- og vestibylebygg, 4: undervisnings- og forskningsbygg, 5: idrettshall, 6: kontorbygg (foto: Arkitektur N, <https://arkitektur-n.no/prosjekter/rehabilitering-av-norges-idrettshogskole>)

Det var to forhold som lå til grunn for rehabiliteringsprosjektet.

Byggets tilstand

Statsbyggs tilstandsrapport fra 2006 pekte på at den aktuelle bygningsmassen ikke hadde gjennomgått modernisering eller ombygging siden oppføringen og skolen stod ferdig i 1968.

---

³ Gul liste er Byantikvarens oversikt over registrerte kulturminner i Oslo. Listen inneholder alt fra bygninger, hage- og parkanlegg, broer, veier og arkeologiske kulturminner til større by- og bygningsmiljøer. Den er et viktig verktøy i Byantikvarens arbeid med å verne et utvalg av byens historie, se: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php?mmfileid=15758>

Byggene fremstod i stor grad slik de ble bygd. Tilstanden ble vurdert som gjennomgående slitt, med utdaterte tekniske anlegg og et betydelig vedlikeholdsetterslep. Tilstandsanalysen avdekket til dels akutte behov for tiltak for at videre drift kunne være forsvarlig.

Fredning og vern

Bestemmelsene for fredning og vern hadde sitt grunnlag i Kunnskapsdepartementets landsverneplan av 28. juni 2011. Denne var utarbeidet i perioden 2007 – 2011 av Statsbygg for Kunnskapsdepartementet i samråd med Riksantikvaren. Bakgrunnen for denne var at det i 2006 var besluttet at alle statlige sektorer skulle utarbeide verneplaner for sine kulturhistoriske eiendommer. I tråd med dette ble bygningsmassen ved NIH kartlagt med hensyn til antikvariske verdier og forslag om vern av alle bygninger som ville inngå i prosjektet ble utarbeidet.

Selve fredningsvedtaket for NIH ble fattet i 2014, og angir følgende formål og begrunnelse:

Formålet med fredningen er å sikre svømmehallen som en sentral del av det opprinnelige anlegget til Norges idrettshøgskole. Formålet er videre å sikre bygningens kulturhistoriske og arkitektoniske verdi.

I Norge er dette den første formålsbygde og eneste høyere utdanningsinstitusjon for idrettsfag. Anlegget er tegnet av arkitektene Pran & Torgersen. Det er tidstypisk med hensyn til form og materialvalg; betong, tegl og glass.

Riksantikvaren har gitt følgende beskrivelse av fredningens omfang, formål og begrunnelse:

Omfang: *Fredningen omfatter bygningens eksterior og interiøret i svømmehallen og i underetasjen robassenget med tilhørende rom.*

Fredningen av eksterior og interiør inkluderer hovedelementer som konstruksjon, fasadekomposisjon, planløsning, materialbruk, overflatebehandling og bygningsdeler som vinduer, dører, gerikter, listverk, og detaljer som skilt og dekor mv.

Fast inventar som skap mv. er fredet som del av interiøret.

Omfanget av interiørfredningen er markert på plantegninger.

Formål: *Formålet med å frede svømmehallen er å bevare en sentral del av det opprinnelige anlegget til Norges idrettshøgskole.*

Formålet med fredningen er videre å sikre hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen så som fasadeløsning, opprinnelige og eldre deler som dører og vinduer, samt materialbruk og overflater.

Formål med fredning av interiør er å opprettholde opprinnelig rominndeling med opprinnelige og eldre bygningsdeler, overflater og materialbruk, belysning, armaturer og detaljer, samt opprinnelig fast inventar.

Begrunnelse: *Svømmehallen er tegnet av arkitektene Pran & Torgersen og sto ferdig i 1969. Bygningen viser skolens funksjon som idrettshøgskole og er sentral for hele NIH-anlegget.*

Svømmehallen er den mest påkostete bygningen i anlegget, og har arkitektonisk kvalitet som påkostet 1960-talls arkitektur med pulttak og materialer som grove betongelementer, tegl og store, hellende vindusflater. Det arkitektoniske grepet med repeterende moduler gjør at bygningen kan forlenges.

Vindusflater over begge langsidenes fasader gir ekstra mye dagslys og gode undervisningsforhold inne i svømmehallen. Gjennomstrømningsbassenget for trening i roing og padling i kjelleren er utprøvd ved Vassdragslaboratoriet, NTNU, og antas å være enestående i sitt slag.

Det er Riksantikvaren som er myndighetsorgan for det som er fredet ved NIH. Når det gjelder det som er vernet, er dette på Byantikvarens Gule liste. Det er også noe som er regulert til bevaring etter bestemmelser i Plan- og bygningsloven.

Prosjektet har hatt to sett med målformuleringer – Styringsdokument 2014 og prosjektrådets reviderte mål i 2016. Disse er angitt i kap. 4.

3.3 Prosjektets bakgrunn og gjennomføring, tidligfase og dagens situasjon

Kronologi

I 1968 startet Norges idrettshøgskole sin virksomhet i nye lokaler. I 1969 ble svømmehallen innviet som del av det totalanlegget NIH utgjør

I 2003 stod følgende kommentar fra KUF-komiteen under Budsjett-innst. S. nr. 12 (2003-2004) kap. 268 Norges idrettshøgskole:

”Komiteens flertall, medlemmene fra Ap, Frp, SV, Sp og representanten Simonsen, er kjent med at anleggsmassen ble oppført i 1966/1967 og at det nå er et stort og til dels akutt behov for vedlikehold og utbedringer. Flertallet ber departementet foreta en nærmere vurdering av vedlikeholds situasjonen og gi en redegjørelse for behov.”

I 2005 fikk Statsbygg i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å kartlegge tilstanden for bygningssmassen ved NIH. Det ble her vist til merknadene fra KUF-komiteen.

2006

I 2006 forelå tilstandsrapporten fra Statsbygg hvor det ble påpekt:

- Vesentlige skader i betongsøyler og yttervegger grunnet rustsprengning og forvitring
- Tekniske anlegg (ventilasjon og sanitærforhold) er utrangert
- Krav til innemiljø og universell utforming er ikke tilfredsstillende

I Statsbyggs brev til Kunnskapsdepartementet av 10. februar 2006 sies det at behovet for utbedringer, som er nødvendige innen 5 og 10 år, forventes å ha en styringsramme på 173 mill. kr.

2007

30. mai 2007 fikk Statsbygg oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet om prosjektering av en rehabilitering av bygningsmassen omfattende Gymsalbygget og Sentralbygget med svømmehallen. Rehabiliteringen skulle omfatte 15.867 kvm bygningsmasse som var bygd på slutten av 1960-tallet. Arealet inneholder funksjoner som:

- undervisningsareal,
- kontorer,
- kantine med kjøkken,
- hovedinngang med lobby,
- pistolbane,
- gymsaler og svømmehall med tilhørende garderobeanlegg,
- fyrsentral og andre tekniske rom.

I oppstartsmøtet med Kunnskapsdepartementet og idrettshøgskolen høsten 2007 ble det enighet om at prosjekteringen også skulle avdekke behov for funksjonsendring og ombygging i byggene for å tilpasse til dagens drift. NIH signaliserte at større arealer, spesielt i underetasje Gymsalbygg ikke ble benyttet fordi de ikke var funksjonelle. Videre skulle det prosjekteres en utvidelse av kantine, og man skulle se etter muligheter for å øke lagerkapasiteten for idrettsutstyr. Kantine var i sin tid bygd for halvparten av det antall studenter og ansatte som da var på området, og det fantes ingen forsvarlige lagerlokaler for friluftsidretten.

Gjennom dialog med bruker i programmerings- og skisseprosjektfasen, ble det i tillegg avdekket behov for nytt IKT serverrom og et ønske om å bygge om robassenget til et vannpedagogisk basseng.

Fasade og interiør i svømmehallen ble foreslått fredet og fasaden på gymnastikkbyggene samt deler av sentralbygget ble foreslått vernet. Det ble innledet et tett samarbeid med Riksantikvaren, og rutiner for avklaring av verne- og fredningsmessige spørsmål er etablert.

NIH hadde ikke tilfredsstillende tilgjengelighet i forhold til krav om universell utforming. En forbedring på dette området var av stor betydning for NIH og ble høyt prioritert i prosjektet.

2008

12. november 2008 mottok Statsbygg anmodning fra Kunnskapsdepartementet om å videreføre arbeid med prosjektering av rehabilitering av Gymsalbygget og Sentralbygget med svømmehallen.

2009

I 2009 ble bygningsmassen innstilt som vernet, og delvis fredet, som en del av Kunnskapsdepartementets Landsverneplan. Det ble derfor lagt til grunn for prosjekteringen at byggene var å betrakte som vernet.

2010

29. mars mottok Statsbygg fra Kunnskapsdepartementet supplerende oppdragsbrev for prosjektering, kontorutvidelse (påbygget 2. etasje sentralbygg) og for supplerende oppdragsbrev prosjektering, tilbygg og ombygging

Forprosjekt forelå. Til grunn for dette forelå en kartlegging av bygningsmassen ved NIH med hensyn til antikvariske verdier med forslag om vern av alle bygninger som ville inngå i prosjektet.

I tillegg var det på dette tidspunkt vedtatt nye energiforskrifter og stilt høyere krav om universell utforming.

Deler av NIHs parkanlegg fikk i ny reguleringsplan vernestatus.

2011

I 2011 forelå ekstern kvalitetssikringsrapport KS2 (Holte Consulting).

I 2011 ble videre gjennomføring av prosjektet utsatt pga. manglende bevilgninger fra Stortinget.

2012

Prosjektet var stilt i bero.

2013

I 2013 ble gjennomføringen av prosjektet på nytt tatt opp.

Prosjektet fikk ny prosjektleder Statsbygg. Det ble foretatt endringer i forhold til tidligere hva gjaldt:

- Endring i tidsplan for gjennomføringsplan fra to til en fase

I forprosjektet fra 2010 var gjennomføringen av prosjektet planlagt i to byggefaser. Dette var i tråd med ønsker fra NIH for å kunne opprettholde drift i byggeperioden. To byggefaser ville innebære en total byggetid på ca. tre år. Statsbygg vurderte at ved en utbygging i en fase ville man kunne spare inn 12 måneder byggetid og gi reduserte byggekostnader i størrelsesorden 20 mill. kr. Dette er nærmere omtalt i avsnitt 5.3.

- Miljøkrav – miljømål

- I brev av 23.04. 2013 sier Statsbygg at de energimål som ble satt i styringsdokumentet i 2008 fremstår som defensivt i forhold til dagens miljøambisjoner, og følgende nye miljømål ble foreslått:

Statsbygg har som mål å levere et bygg som tilfredsstiller passivhus standard for de elementene i bygningene hvor dette er mulig å oppnå uten å komme i konflikt med krav fra antikvariske myndigheter.

Der vernekrav og miljømål kommer i konflikt vil vernekravene være styrende.

- Energianlegg med fjellbrønner og varmepumper
- Endringer i svømmebassenget – deck level vannlinje

Tidligere ekstern kvalitetssikring KS2 ble oppdatert.

Finansdepartementets godkjente ekstern kvalitetssikrers forslag til oppdatert styrings- og kostnadsramme.

Stortinget bevilget startbevilgning på 80 mill. kr.

2014

Fredningsvedtak for NIH ble fattet.

16. januar 2014 forelå oppdragsbrev fra Kunnskapsdepartementet til Statsbygg om detaljprosjektering og bygging.

Forprosjektet ble oppdatert.

Styringsdokument versjon 5 forelå.

Detaljprosjektering starter.

2015

I 2015 fortsatte detaljprosjektering.

Man fikk oppstart av rivning og rehabiliteringsaktiviteter.

NIH fikk av Kunnskapsdepartementet en egen bevilgning på 125 mill. kr for innkjøp av brukerutstyr.

Byggearbeider startet i slutten av oktober.

2016

Byggearbeider.

2017

Desember 2017 var det innflytting og start prøvedrift.

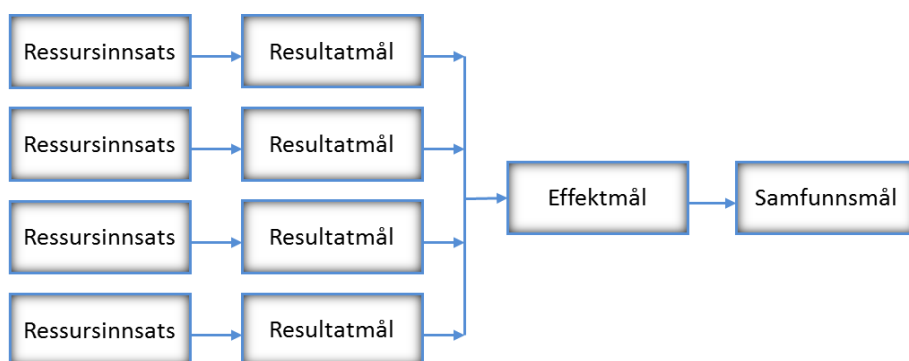
2018

27. februar 2018 var det offisiell åpning.

4 Målstruktur

Et mål er en beskrivelse av en ønsket fremtidig tilstand. Når det gjelder planlegging og evaluering av et investeringstiltak, skal målene være avledet av behovet, og effekten skal tilsvare minst det som angis som mål for tiltaket. Målene slik de er formulert og avtalt, blir dermed også prosjektets mest sentrale suksesskriterier. Det betyr at suksess formelt sett er oppnådd dersom prosjektet leverer effekter som stemmer overens med målene, er i samsvar med de behovene som var utløsende for prosjektet, og er gjennomført så effektivt som råd er. En etter-evaluering skal vurdere grad av måloppnåelse og innebærer da en kartlegging og vurdering av prosjektets mål sentralt.

Alle store offentlige prosjekter skal ha formulert mål på henholdsvis prosjekt-, bruker- og samfunnsnivå. Målene skal ha en logisk kausal sammenheng mellom målene slik at de ligger langs en felles utfallslinje og fører til hverandre. Dette kan illustreres som i Figur 4.1.

Figur 4.1: Målstruktur i store offentlige investeringsprosjekter

Målene skal bygge opp under hverandre på en logisk måte. På hvert nivå kan det selvsagt være formulert parallelle mål, men disse bør ikke være innbyrdes motstridende. For nærmere detaljer vises det til Finansdepartementets Veileder nr. 10: Målstruktur og målformulering⁴.

Målene skal være formulert i prosjektets styringsdokument. Erfaring fra tidligere evalueringer har vist at de formulerte målene ikke alltid er i henhold til retningslinjene ovenfor. De har til dels vært urealistiske, uten en klar logisk sammenheng, motstridende, eller fraværende. De er da uegnet som referanser ved evaluering. Dersom målene er urealistiske vil måloppnåelsen bli negativ. Dersom de er trivielle, vil man overoppfylle disse.

For at evalueringen skal være reell, vil evaluator i slike tilfeller måtte legge til grunn en målstruktur med et realistisk ambisjonsnivå. Dersom det er behov for å endre eller reformulere

---

⁴ <http://www.ntnu.no/concept/veiledere>

målene, må det fremgå av rapporten. Endringer må skje i samråd med oppdragsgiver og prosjekteier.

4.1 Prosjektets formulerte mål

Tre ganger har Kunnskapsdepartementet sammen med Statsbygg og NIH utarbeidet mål for prosjektet:

Første gang var i 2010. Målene ble blant annet presentert i Statsbyggs brev av 28.10.2010 til Kunnskapsdepartementet.

Andre gang var i 2013 i de styringsdokumenter som da ble utarbeidet. Målformuleringene ble da revidert fra styringsdokument V.4 (22.05.2013) til styringsdokument V.5 (13.11.2014) etter at KS2 forelå (se under).

I den oppdaterte KS2 av 28. juni 2013 la kvalitetssikrer til grunn styringsdokument V.4 (22.05.2013) og uttalte (side 13):

Effektmålene gjenspeiler ikke den forventede effekt av en rehabilitering av bygg med høy verneklasse, men fremstår mer som operative målsettinger for NIH, til dels på svært lang sikt (opprettholde gjennomstrømming av studenter, og en økning i vitenskapelige publiserte artikler).

I neste versjon av styringsdokumentet (V.5 13.11.2014) var det ingen endringer i effektmålene i tråd med anbefalingene fra ekstern kvalitetssikrer.

Tredje gang det ble utarbeidet mål var da prosjektrådet 17. juni 2016 reviderte og utarbeidet nye mål. (Se under). Samfunns mål og effektmål beholdt i det alt vesentlige innhold, men ble noe omformulert. Bakgrunnen for endringene var at man ville være noe mer presis og ambisiøs samt klarere hva gjaldt energibesparing.

Tabell 4.1 Prosjektets formulerte mål

Styringsdokument v. 5, 13. november 2014	Prosjektrådets nye mål, 17. juni 2016
<u>Samfunns mål</u> <i>Sikre at det skapes og formidles idrettsvitenskaplig kompetanse av internasjonal kvalitet i Norge.</i>	<u>Samfunns mål</u> <i>Sikre at NIH fremstår som en nasjonalt og internasjonalt ledende institusjon innenfor utdanning, forskning og formidling av idrettsvitenskap. Prosjektet skal også sikre ivaretagelse av kulturhistoriske verdier.</i>
<u>Effektmål</u> <i>1. Opprettholde omfang på og gjennomstrømming av studenter fra NIH i et 40-årsperspektiv.</i> <i>2. Oppnå en 20 pst. økning i antall vitenskapelige publikasjoner per førstestilling ved NIH innen tre år etter byggets ferdigstillelse.</i>	<u>Effektmål:</u> <i>1. Øke studenttallet og opprettholde gjennomstrømmingen av studenter ved NIH i 5-10 års perspektiv</i> <i>2. Styrke NIHs internasjonale forskningsposisjon gjennom økt volum og kvalitet på idrettsvitenskapelig forskning som finner sted imoderniserte bygg</i> <i>3. Oppnå en permanent høyere tilfredshet med lærings- og arbeidsmiljø ved NIH målt gjennom jevnlig studenttilfredshets- og arbeidsmiljøundersøkelser</i>

3. Oppnå en permanent høyere tilfredshet med arbeids- og læringsmiljø ved NIH (slik det fremkommer av de jevnlige arbeidsmiljø- og studenttilfredshetsundersøkelser)

4. Redusert kjøpt energi ift. nivået i 2014 gjennom å ta i bruk ny teknologi og oppgradere bygg som gir redusert energitap.

5. Ivareta bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter gjennom utarbeidelse og oppfølging av forvaltningsplaner

Resultatmål

1. Gjennomføre prosjektet til en kostnad lavere enn styringsrammen for prosjektet, gitt i oppdragsbrev fra KD av 16. januar 2014; 738,3 MNOK (prisenivå 1. juli 2014)

2. Gjennomføre prosjektet innenfor den tidsrammen som avtales med departement, dvs. ferdigstillelse, innflytting og start prøvedrift pr. august 2017

3. Gjennomføre ombygging og rehabilitering av bygningene på en kvalitetsmessig forsvarlig måte og iht. de føringer som ligger i forprosjektet

I vår evaluering av prosjekts måloppnåelse legger vi til grunn de siste målene fra 2016.

Det fremgår av tabellen over at resultatmålene fra 2014 gjelder også i 2016. Det det vil si at (1) prosjektet ferdigstilles innenfor styringsrammen, (2) tidspunktet for ferdigstilling og innflytting som avtalt, og at (3) rehabiliteringen er kvalitetsmessig forsvarlig.

Bakgrunnen for endringene av effektmålene i 2016 i forhold til 2014 var at man ønsket å være mer presis og mer ambisiøs. Effektmål nummer 2 ble endret til å øke studenttallet i et relativt kort perspektiv på 5 til 10 år.

Effektmål nummer 2 er utvidet fra å bare gjelde økning i antall vitenskapelige publikasjoner, til å styrke NIHs forskningsposisjon internasjonalt. I effektmål nummer 3 som gjelder lærings- og arbeidsmiljøene, har man beholdt samme formulering. I 2016 har en så i tillegg tatt inn et fjerde mål som gjelder bedre energiøkonomisering, samt et femte mål som handler om å ivareta bygningenes kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter gjennom til en forvaltningsplan som må utarbeides.

Når det gjelder samfunns målet, har man økt ambisjonsnivået kraftig. Fra (i 2014) å sikre at det skapes og formidles idrettsvitenskapelig kompetanse av internasjonal kvalitet i Norge, til å sikre at NIH fremstår som en ledende institusjon innenfor idrettsvitenskap, både nasjonalt og internasjonalt (i 2016).

4.2 Evalueringsteamets kommentarer

Målformulering er erfaringsmessig vanskelig. Det handler om fremtiden, å forutsi er vanskelig, og en kan ende opp med mål som er urealistisk ambisiøse eller helt trivielle. Tidsperspektivet for

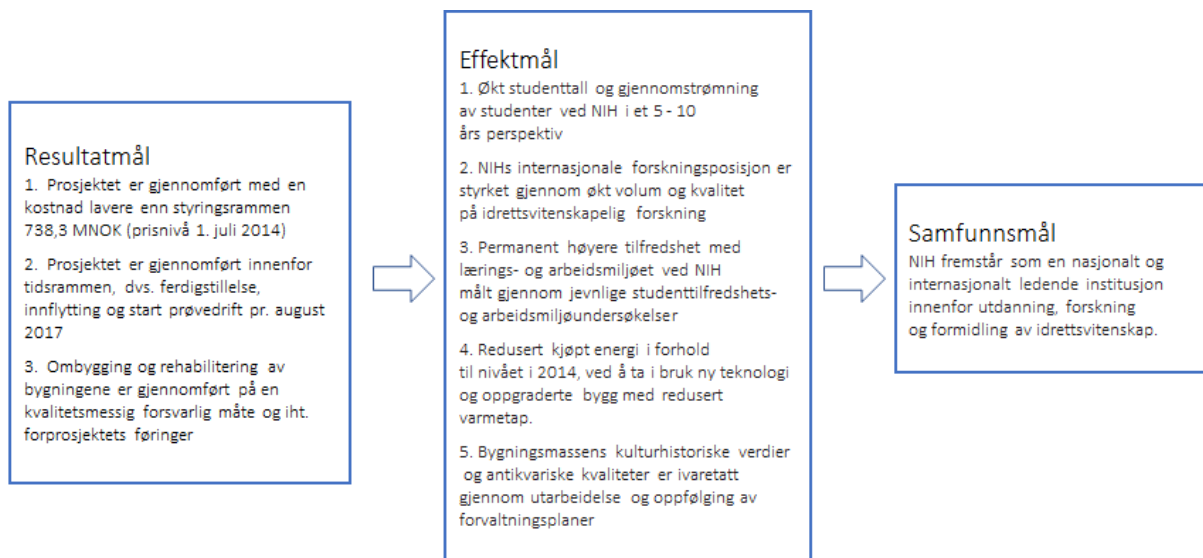
virksomheten ved NIH må opplagt være mer enn noen få år, men i denne sammenhengen har en valgt å avgrense vurderingen av måloppnåelse til et mindre tidsvindu for å registrere en viss økning. Man skyter svært høyt om NIH skal bli den internasjonalt ledende institusjonen på sitt område innen få år. Det gir saktens mening å ha en slik ambisjon som mål, men man må være forberedt på at det kan ta tid.

En annen generell erfaring er tendensen til å definere kvalitative mål som ikke konkretiseres. Det er også tilfellet her. Det handler om å *øke* studenttallet, *styrke* institusjonens posisjon og *redusere* kjøpt energi, men ikke med hvor mye. Grunnlaget for evaluering blir derfor for vagt til at en kan trekke klare konklusjoner.

En tredje kommentar er at det etter vår vurdering må være akseptabelt å justere mål over tid dersom de viser seg å være urealistiske, trivielle eller ikke-relevante. Det er gjort i dette tilfellet som det fremgår av tabellen. Men det bør begrunnes, det fremgår ikke.

I figur 4.2 har vi laget en forenklet sammenfatning av målene ovenfor som vi legger til grunn i evalueringen. Målene er formulert som slutttilstander. Men uten kvantifisering, ettersom det ikke fremgår av styringsdokumentet og prosjektrådets nye mål.

Når det gjelder samfunnsmålet om at anleggets kulturhistoriske verdier skal ivaretas, er dette strøket. Begrunnelsen er at den samfunnsmessige viktigheten av vern og fredning kan være overordnet i svært gamle institusjoner og anlegg, men her er det allerede dekket opp av effektmål nr. 5.

Figur 4.2 Årsakssammenheng mellom prosjektets effektmål

En siste kommentar gjelder den underliggende logikken (programteorien) for evalueringen, som disse målene representerer. Det mer grunnleggende spørsmålet er om er det rimelig å anta at et rehabilitert bygg fører til flere studenter og bedre forskning? At det er en sammenheng er ikke åpenbart, men i et prosjekt der rehabiliteringen er så omfattende som i dette tilfellet, er det vel ikke urimelig om det skjer.

5 Produktivitet

Produktivitet gjelder leveransen av selve investeringsprosjektet, det vil si realiseringen av resultatmålene og spørsmålet om hvor effektivt ressursene er omsatt til resultater.

Rehabiliteringsprosjektet hadde tre resultatmål med prioritering: 1. kostnad, 2. tid og 3. kvalitet. I ettertid har NIH bemerket at tid burde vært 1. prioritet fordi det var meget utfordrende å ha full skoledrift i byggeperioden og at enhver forsinkelse hadde uheldige konsekvenser for gjennomføring av undervisning og øvrig virksomhet.

5.1 Karakteristika ved prosjektet av betydning for dets gjennomføring

Særskilte utfordringer

Vi har fått opplyst at det var flere utfordringer ved dette prosjektet fordi det omfatter rehabilitering av bygninger med fredete/vernete elementer. Dette innebar særskilte utfordringer for gjennomføringen som man ikke har ved et nybygg.

- Spesielle utfordringer som følge av antikvariske føringer.
- Store skråstilte glassfasader som enten er fredet (verneklasse 1) eller vernet (verneklasse 2), men som ikke fylte gjeldende krav til energieffektivitet og funksjon.
- Antikvariske myndigheter motsatte seg skifte av fasadene. De motsatte seg også rivning og bygging av nytt basseng, men gikk etter hvert med på dette.
- Sikre gjenbruk i henhold til Riksantikvarens og Byantikvarens krav.
- Særlige kvalifikasjonskrav og tildelingskriterier ved anskaffelse av prosjekterende, generalentreprenør og øvrige kontrakter for å sikre ivaretagelse av antikvariske føringer og krav.
- Generelt var påleggene fra antikvariske myndigheter fordyrende.
- Utfordring ved å finne løsninger for svømmehallen som ville være viktige for en fremtidsrettet idrettshøyskole og som samtidig skulle harmonere med et fredningsvedtak. Etter mye diskusjoner fikk Statsbygg og NIH gjennomslag for å bygge et helt nytt basseng etter dagens krav i svømmehallen med heve-/senkebunn og såkalt «deck level» som er samme høyde vannspeil og gulv.
- Utfordring med å komme frem til omforente vindusløsninger hvor Riksantikvaren og Byantikvaren på den ene siden ville beholde dette som det var og Statsbygg og NIH hadde høye mål for energiregnskapet.
- Gjennomføring samtidig med at NIHs virksomhet med undervisning skulle pågå.

- NIHs virksomhet måtte gjennomføres uten tilgang til vesentlige deler av høyskolens bygningsmasse. Dette innebar store utfordringer med hensyn til organiseringen av studiene og etablering av gode midlertidige bygningsmessige løsninger. Arealene som skulle rehabiliteres ble midlertidig erstattet ved mange omdisponeringer av arealer, etablering av et modulbygg med kontorer og lesesalsplasser, samt store lagertelt og stålcontainere for både lagring og skiftefasiliteter.

Organisering

Eksternt prosjektråd

- Kunnskapsdepartementet (leder)
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Statsbygg
- NIH

Statsbygg med

- Prosjektledelse
- Prosjekteringsledelse og prosjekteringsgruppe

NIH med

- Styringsgruppe med rektor, prorektor, adm.dir., eiendomssjef, studentstyrets leder og hovedverneombud
- 10 brukergrupper for ulike typer arealer for justering av forprosjekt og detaljprosjektering. Det ble avholdt brukermøter gjennom hele prosjektet
- Prosjektgruppe for midlertidige løsninger

Et viktig aspekt ved NIHs deltakelse i prosjektet var at NIH deltok i alle prosjekteringsgruppens møter.

I 2014 leide NIH en egen prosjektleder.

Det er enighet blant de intervjuede om at prosjektet hadde en god organisering.

Prosjektrådet fungerte meget godt. Av Kunnskapsdepartementets byggeprosjekter er dette det som har hatt det største antall prosjektrådsmøter.

Intervjuede ved NIH gir uttrykk for at de har vært inkludert i prosjektet på en tilfredsstillende måte gjennom hele prosessen, både gjennom den jevnlige involvering og ved deres deltakelse i prosjekteringsmøter og prosjektrådet. Like fullt var det en utfordring at de ikke hadde noen erfaring fra noe lignende prosjekt og var lite skodd for å delta i prosjektet. De savnet en klarere

bistand fra Statsbygg om hva som var forventningene til NIH som brukerorganisasjon og hvordan NIH skulle ivareta dette. Dette ble løst ved at NIH engasjerte en egen prosjektleder.

Samarbeid med Riksantikvar og Byantikvar gikk bra. Riksantikvaren omtales som å ha vært konstruktiv.

Entreprisemodell

Prosjektet ble kjørt gjennom fem hovedkontrakter:

- Generalentreprenør
- Riveentreprenør
- Totalentreprise energibrønner
- Totalentreprise betongrehabilitering
- Totalentreprise miljøstasjon

Den viktigste kontrakten var **generalentreprisen**. Dette er en kontraktsform hvor byggherren bare har kontrakt med én entreprenør; generalentreprenøren. Statsbygg, var ansvarlig for prosjektering ved en egen kontrakt for prosjekteringsgruppen med ansvar for å levere arbeidsunderlag til entreprenøren. Dette krever at byggherren har en god prosjekteringsgruppe.

KS2-rapporten hadde ingen merknader til kontraktstrategien med generalentreprise.

Det kom åtte tilbud med overraskende lave priser. Det var god konkurranse og anskaffelsen gikk greit.

Gjennomføring

Gjennomføringen av prosjektet ble utfordrende med et konfliktnivå mellom Statsbygg og generalentreprenør. Samarbeid og relasjoner med generalentreprenør var fra starten krevende og etter hvert anstrengt. Det viste seg å være mange uavklarte forhold som innebar uenighet mellom aktørene, noe som ble ressurs- og tidkrevende. Allerede i Statsbyggs statusrapport 31. oktober 2016 og påfølgende rapporter ble samhandling med generalentreprenør og dennes kapasitet til prosjektadministrasjon, forsinkelser og avvik på kvalitet omtalt som en hovedutfordring. Dette blir gjentatt i påfølgende statusrapporter og i rapporten fra november 2017 blir det uttrykt tvil om generalentreprenørens evne, vilje og kapasitet til å ferdigstille prosjektet rettidig og utføre og ferdigstille utbedringsarbeider av feil/avvik/mangler. I 2021 er det fortsatt utestående reklamasjoner knyttet til vinduer, solavskjerming og varmepumper – se avsnitt 5.4.

Statsbygg fremmet krav om dagmulkt fra 1. august 2017 som kom opp i 30 mill. kr. Det er nå inngått forlik om denne. Det er fremdeles konflikt med generalentreprenør knyttet til varmepumpene som ennå er i prøvedrift, og reklamasjon knyttet vinduer og solavskjerming.

Statsbygg uttrykker i dag at man i stedet for byggherrestyrt generalentreprise burde ha valgt totalentreprise som kontraktsmodell.

Prosjekteringsgruppen var den samme gjennom hele prosjektet fra forprosjektet.

Når det gjelder prosjekteringsansvaret, hadde KS2 rapporten følgende merknader:

Statsbygg beholder prosjekteringsansvaret gjennom byggeprosessen. Dette er et bevisst valg for å sikre kontroll på løsninger. Det kan likevel bli en utfordrende koordineringsoppgave i grensesnittet mellom antikvariske interesser og endringsbehandling. Det krever meget god kompetanse og tilstrekkelige ressurser i byggeplassoppfølgingen.

Prosjekteringsgruppens begrensede kapasitet og sårbarhet med dertil tilhørende mangler, avvik og forsinkelser i det prosjekterte materialet, blir også omtalt i Statsbyggs statusrapporter som en hovedutfordring.

Det blir også pekt på at man i 2013 i forbindelse med endringer i prosjektet kom for sent i gang med detaljprosjekteringen. Denne forsinkelsen forplantet seg videre, og man fikk begrenset tid til å ta innspill fra NIH til prosjekteringsgrunnet.

Samarbeid med antikvariske myndigheter

Det er Riksantikvaren som har forvaltningsansvar for overholdelse av fredningsvedtaket. Dette betydde at Statsbygg og Riksantikvaren sammen måtte finne akseptable løsninger som ivaretok fredningsvedtaket. Det var nært samarbeid mellom Riksantikvaren og de bevaringskyndige i Statsbyggs ressursgruppe. Selv om det var mange utfordringer og løsninger som måtte drøftes, er det enighet om at dette samarbeidet gikk godt.

Når det gjelder de vernede arealer på Byantikvarens Gule liste, har vernemyndighetene kun en konsulterende rolle. Mulighetsrommet for Statsbygg og NIH til å finne egnede løsninger er derfor langt større.

5.2 Kostnad

Resultatmålet for kostnad var:

Gjennomføre prosjektet til en kostnad lavere enn styringsrammen for prosjektet, gitt i oppdragsbrev fra KD av 16. januar 2014; 738,3 MNOK (prisenivå 1. juli 2014)

Tabell 5.1 viser styringsramme, kostnadsramme og forventet sluttkostnad.

Forventet sluttkostnad er nå 873 mill. kr. Dette er 65 mill. over styringsrammen på 808 mill. kr., som er en overskridelse av styringsrammen på 8 %. Det er fremdeles noe usikkerhet knyttet til disse tallene som følge av omtvistede varsler og krav fra generalentreprenøren. Forventet sluttkostnad er 36 mill. kr under kostnadsrammen.

Prosjektet lå an til å bli fullført innenfor styringsrammen. Men i forbindelse med sluttoppgjøret presenterte generalentreprenøren et stort krav. Det ble inngått en forliksavtale som ble dekket med 65 mill. kr. fra prosjektets usikkerhetsavsetning.

Det er to viktige årsaker til at man lå an til å fullføre prosjektet innenfor styringsrammen. For det første responderte markedet med tilbud innenfor budsjett. For det annet hadde man en prosjektledelse med en meget tett kostnadskontroll.

Tabell 5.1 Resultatmål kostnad og oppnåelse (kilde KS2 rapport, Styringsdokument, Statsbygg)

	2011 KS2 2011 kr	2013 KS2 2013 kr	2014 Styringsdok.	2021 2017 kr.
Styringsramme	592 *)	704 *)	738,3 *)	808
Kostnadsramme	-	775	787	909
Prognose sluttkostnad				873

* Ekskl. midler fra NIH for finansiering av påbygg

Det blir fra NIH pekt på at de har måttet dekke kostnader for en rekke arbeider som enten har vært mangelfulle eller ikke blitt tilfredsstillende utført samt tapte leieinntekter på grunn av forsinket ferdigstillelse. I brev til Kunnskapsdepartementet av 30. mars 2020 samt e-post til Statsbygg av 29. april 2020, presenterer NIH en oppstilling av sine krav som beløper seg til i størrelsesordenen 18 millioner kroner. Av dette beløpet har Statsbygg kun godkjent at 971.000 faller inn under rehabiliteringsprosjektet og kan dekkes av dette.

Konklusjonen er derfor at resultatmålet for kostnad ikke ble oppnådd ettersom forventet sluttkostnad er 65 mill. kr over styringsrammen, som er en overskridelse på 8 %. Men dette er innenfor kostnadsrammen vedtatt av Stortinget.

5.3 Tid

Resultatmålet for tid var:

Gjennomføre prosjektet innenfor den tidsrammen som avtales med departement, dvs. ferdigstillelse, innflytting og start prøvedrift pr. august 2017

Ferdigstillelse, innflytting og start prøvedrift foregikk i november og desember 2017, ca. fire måneder etter tidspunkt angitt som resultatmål. Svømmehallen kunne først tas i bruk i februar 2018. Forsinkelsene var uheldig for NIH som ikke kunne starte undervisning i rehabiliterte lokaler i august 2017 som planlagt, og fordi man gikk glipp av ett semesters leieinntekter fra eksterne brukere for leie av ulike fasiliteter.

I henhold til avtale med entreprenør skulle hovedoverlevering fra entreprenør finne sted 1. juli 2017. Denne fant først sted i desember.

Bygget ble offisielt åpnet 27. februar 2018. Alle arealer i bygget var da tatt i bruk med gjenstående feil og mangler for oppretting i prøveperioden.

Ifølge styringsdokumentets fremdriftsplan skulle også tekniske anlegg vært overlevert 1. juli i 2017. Prøvedrift av disse skulle gå frem til juni 2018. Etter denne opprinnelige perioden for prøvedrift var det fremdeles ikke grunnlag for å ta over tekniske anlegg. Perioden for prøvedrift ble derfor forlenget fra juni 2018 til 23. januar 2020. Tekniske anlegg, bortsett fra varmpumpene, er nå overtatt med en forsinkelse på over halvannet år.

Varmpumpene fungerer fremdeles ikke tilfredsstillende. Det er en pågående diskusjon mellom Statsbygg og generalentreprenør om ferdigstillelse av disse.

Det er per i dag pågående reklamasjonssaker knyttet til vinduer med solavskjerming og varmpumper. Dette er nærmere omtalt i avsnitt 5.4.

Det er utstedt ferdigstillelsesattest for bygget, men NIH vil ikke overta dette så lenge varmpumpene ikke fungerer tilfredsstillende og man fremdeles ikke har avklart reklamasjonssakene knyttet til vinduer og solavskjerming.

Når det gjelder ferdigstillelse av ulike komponenter underveis, var kantinen en spesiell utfordring. I de opprinnelige planene for gjennomføring skulle NIH etablere et modulbygg for å huse funksjoner som skulle flyttes ut under rehabiliteringen. Dette inkluderte kantine. Dette viste seg å være vanskelig fordi kantinen er sentralt plassert og fyller mange funksjoner. I 2014 gikk Statsbygg med på å holde kantinen åpen i byggeperioden med intensiv byggeaktivitet i ferieperiodene. Dette ga et trangt tidsvindu for gjennomføringen og det kompliserte prosjektet og truet fremdriften for dette. NIH mener de var forespeilet åpning av kantinen i november 2016, mens denne ble først åpnet i mars 2017. Men dette var like fullt et halvt år før 1. august 2017, som var resultatmålet. Fra Statsbygg blir det uttrykt at man skal være meget forsiktig med slike beslutninger som innebærer avvik fra etablerte planer.

Prosjektet oppnådde altså ikke resultatmålet for tid. I tillegg har man hatt betydelige forsinkelser når det gjelder tekniske anlegg som først ble overtatt mer enn halvannet år senere enn tidsplan. Varmpumpene, som er en viktig del av de tekniske anlegg, fungerer fremdeles ikke tilfredsstillende.

5.4 Kvalitet

Resultatmålet for kvalitet var:

Gjennomføre ombygging og rehabilitering av bygningene på en kvalitetsmessig forsvarlig måte og iht. de føringer som ligger i forprosjektet

I en artikkel etter at bygget var ferdigstilt i *Arkitektur* fra 1. desember 2018 *Rehabilitering av Norges Idrettshøgskoles svømmebasseng – Alt er nytt og nesten ingenting forandret*, sies det:

Hovedinntrykket er ekstremt godt. Badeanlegget på Norges Idretts høyskole er vakkert og, for det meste, et funksjonelt resultat av et fredningsvedtak. Det er et godt eksempel på at respekt for 1960-tallets arkitektur resulterer i fremragende kvaliteter, også i dag.

Vi har drøftet kvaliteten ved resultatene av den ombygging og rehabilitering som ble gjennomført med ledelsen ved NIH, de som var direkte involvert i prosjektet og med representanter for studentene. Det er bred enighet om at rehabiliteringsprosjektet har gitt skolen lokaler av meget høy kvalitet både for undervisning og forskning. Brukerutstyr, laboratorier og arealer er oppgradert. NIH er i dag en moderne institusjon med funksjonelle lokaler som dekker skolens behov. Under gjentar vi de viktigste positive utsagn som gjelder kvalitet:

- De ansatte er fornøyde. Arealene er lekke og funksjonelle.
- Studentene trives – man ønsker å tilbringe tid på skolen siden det er så fint her (Tabell 6.5 i kapittel 6 viser studentenes tilfredshet med fysisk læringsmiljø og infrastruktur).
- Økt kapasitet til idrettsutdanning og forskning. Deler av bygningsmassen var delvis stengt eller knapt nok i bruk før rehabiliteringen.
- Man har fått et vakkert bygg. Det er en nytelse å gå rundt på skolen.
- De antikvariske kvaliteter er ivaretatt.
- Det studentene er mest fornøyd med, er treningsrom, dansesal, ballspillsal, turnhall og svømmebasseng.
- Universell utforming er sikret, men med noen svakheter som blant annet dørkarmer. Funksjonshemmede hadde knapt tilgang til arealene tidligere.
- God tilgang på garderober og toaletter.
- Store vindusflater gir lyse lokaler.
- Stort sett god skjerming mot lys og varme.
- Grupperommene i nybygget er blitt mye bedre. De er godt utstyrt, men det er for få.
- Kantinen er bra og tilstrekkelig for kantineformål. Men siden det mangler lesesalsplasser bruker mange kantinen som leseplass, og da blir det trangt.
- Mange sitteplasser i gangene.
- Det er tilstrekkelig med plasser for sosialt samkvem – kantine, pub og sitteplasser rundt omkring.
- Det er tilstrekkelig med lokaler for studentstyre og foreninger, med ett unntak.

Bilde 5.1 Svømmehallen ved NIH er et av Norges vakreste badeanlegg

Det er også noen negative utsagn om kvaliteten:

- Ikke nok lesesaler og studieplasser.
- Man må bære inn materiell til kjelleren under svømmebassenget ned en smal trapp. Dette kan være store leveranser som paller med opptil to tonn klor, som må bæres ned en trang trapp.
- Ventilasjon fungerer dårlig med sjenerende svettelukt i treningsarealene. Varmeanlegg fungerer dårlig. Til tider for varmt og til tider for kaldt.
- Gulvet i ballpillsalen er lakkert parkett og kritiseres for å være for glatt.

I foregående avsnitt er omtalt utfordringer i gjennomføringen og ferdigstillelsen av prosjektet. Det blir vist til at det har vært et stort antall feil og mangler som har krevd nitid oppfølging av entreprenøren både av NIH og Statsbygg.

Den store utfordringen er kvalitet på vinduer og solavskjerming. Det var et krav fra antikvariske myndigheter at vinduene/fasadene, etter at det ble godkjent at fasadene kunne byttes, måtte fremstå som replikaer av de gamle fasadene. På dette grunnlag ble det besluttet at fasadene skulle

bygges med 3-lags glass og innebygde persiennere. Man ser nå at dette er en veldig sårbar løsning. Vinduer har sprukket på grunn av termiske bevegelser på grunn av temperaturforskjeller/-svingninger. Persiennene går ikke helt ned, og flere er allerede skadet. Problemene med solavskjermingssystemet gjelder vel så meget problemer med styringssystemet som mekaniske problemer med systemet. I kontrakten med generalentreprenøren er det 10 års reklamasjonstid for denne delen av byggeriet.

Bilde 5.2 Gymbyggene er flotte, men de innvendige persiennene fungerer ikke som tiltenkt og gulvene har fått kritikk for å være glatte.

Varmepumpene fungerer dårlig og kan ikke gå på lav effekt. Prøveperioden pågår fortsatt og Statsbygg avviser å overta dem fra entreprenøren, begrunnet med at de ikke har de forespeilte egenskaper og ikke er levert i henhold til kontrakt. Entreprenøren er av en annen oppfatning. Entreprenøren har utestående beløp som Statsbygg holder tilbake. Det er fortsatt usikkert når disse kan tas over.

Som allerede nevnt i avsnitt 5.2 om kostnad, påberopte NIH å ha hatt kostnader på i alt 18.668.598 kr som skyldes forsinket ferdigstilling, feil og mangler. Av dette har Statsbygg godkjent å dekke 971.000 kr knyttet til:

- Branngardin bygg 11
- Kabling til trådløse baser og elektroavpassing for AV design

- Erstatningsbelysning og ny belysning hovedinngang

5.5 Konklusjon produktivitet

Tabell 5.2 sammenstiller vurderingen som gjelder prosjektets produktivitet, med vår karaktersetting for hvert av resultatmålene.

Tabell 5.2 Samlet vurdering av oppnåelse av resultatmålene

	Mål	Grad av oppnådd	Karakter
Kostnad	Styringsramme: 738,3 mill. 2014-kr	Prosjektet blir fullført med 65 mill. kr over styringsramme, som er en overskridelse på åtte prosent.	4
Tid	Ferdigstillelse, innflytting og start prøvedrift august 2017	Ferdigstillelse, innflytting og start prøvedrift fire måneder etter planen. Svømmehall kunne først tas i bruk i mars 2018. Betydelige forsinkelser når det gjelder ferdigstillelse tekniske anlegg.	3
Kvalitet	Ombygging og rehabilitering på en kvalitetsmessig forsvarlig måte og iht. de føringer som ligger i forprosjektet	NIH består av flotte bygg som i hovedsak oppfyller behovene til studenter og ansatte. Etter forsinket ferdigstillelse, innflytting og start prøvedrift har det vært et betydelig omfang av feil og mangler for å oppnå det som lå i forprosjektet.	3
Samlet karakter			3

6 Måloppnåelse

Tre ganger har Kunnskapsdepartementet sammen med Statsbygg og NIH utarbeidet mål for prosjektet, som omtalt i avsnitt 4.1. I vår vurdering av prosjektets måloppnåelse legger vi her til grunn de siste effektmålene som prosjektrådet besluttet 17. juni 2016.

1. *Øke studenttallet og opprettholde gjennomstrømmingen av studenter ved NIH i 5-10 års perspektiv.*
2. *Styrke NIHs internasjonale forskningsposisjon gjennom økt volum og kvalitet på idrettsvitenskapelig forskning som finner sted i moderniserte bygg.*
3. *Oppnå en permanent høyere tilfredshet med lærings- og arbeidsmiljø ved NIH målt gjennom jevnlig studenttilfredsbets- og arbeidsmiljøundersøkelser.*
4. *Redusert kjøpt energi ift. nivået i 2014 gjennom å ta i bruk ny teknologi og oppgradere bygg som gir redusert energitap.*
5. *Ivareta bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter gjennom utarbeidelse og oppfølging av forvaltningsplaner.*

Fra NIH blir det pekt på at oppnåelse av de tre førte effektmålene videreføres i NIHs årlige strategiske planer og overordnet virksomhetsplan, mens de to siste effektmålene gjelder operative forhold.

6.1 Oppnåelse av effektmålene

Første effektmål: *Øke studenttallet og opprettholde gjennomstrømmingen av studenter ved NIH i 5-10 års perspektiv.*

Dette effektmål omfatter to komponenter, øke studenttall og opprettholde gjennomstrømming.

Øke studenttallet

Tabell 6.1. viser at antall studenter har gått ned hvert år fra 1.350 i 2013 til 1.135 i 2020 (-16 %). Samtidig har antall søkere sunket fra 4.348 i 2013 til 3.154 i 2020 (-27 %).

Tabell 6.1 Registrerte studenter og søkere (kilde NIH og NSD)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antall registrerte studenter *)	1 350	1 300	1 285	1 258	1 246	1 185	1 148	1 135
Antall søkere	4 348	4 327	3 973	3 453	3 221	3 890	3 030	3 154

*) Bekreftet utdanningsplan og betalt semesteravgift DIH/ DBH

Fra NIH blir det opplyst at den viktigste årsaken til nedgangen i antallet studenter er redusert tilbud om deltidsstudier, men det er også en generell nedgang i søkningen til idrettsfag.

Samtidig blir det pekt på at uten den gjennomførte rehabiliteringen «så hadde vi sannsynligvis blitt pålagt å stenge arealer av helse- og sikkerhetsmessige grunner».

For NIH er målsetningen fortsatt relevant og skolens ledelse mener at de vil kunne oppnå målsetningen i et 5 til 10 års perspektiv. De mener de vil kunne oppnå målet med en dreining i undervisningen mot økning i digitale tilbud, fjernundervisning, deltidsstudier med mere. Videre at bygget gir gode muligheter for ny og annen type undervisning. Det er usikkert om man kommer til å øke studentantallet på campus. Man søker å øke opptaket på noen undervisningsprogrammer, men mener at det vil være usikkert i lys av NIHs vanskelige økonomiske situasjon.

Tabell 6.2 viser en svak nedgang i andel bachelorkandidater som gjennomfører på normert tid, og en betydelig økning i andel mastergrad-kandidater som gjennomfører på normert tid. Det fremgår også at gjennomføring i henhold til utdanningsplan er høyere for NIH studenter enn gjennomsnittet for universitet- og høskolesektoren.

Tabell 6.2 Gjennomstrømming av studenter (kilde årsrapporter NIH)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Andel bachelorkandidater som gjennomfører på normert tid	63,2	55,7	60,2	63,8	50,5	61,6	62,9	62,1
Andel mastergrad-kandidater som gjennomfører på normert tid	54,6	Ikke tilgj.	62,3	55,8	51,9	54,6	64,4	67,4
Andel ph.d. kandidater som gjennomfører innen seks år	75,0	71,4	78,0	82,0	66,7	58,3	78,3	75,0
Studiepoeng per student*	46,0	42,9	43,7	43,7	42,7	46,7	49,7	48,9
Gjennomføring iht. utdanningsplan**)	94,0	90,0	91,3	89,1	89,8	93,9	90,9	92,4
Gjennomsnitt universitet og høskole sektor (%)	85,3	85,7	85,8	86,6	88,3	89,7	90,1	90,0

Andre effektmål: Styrke NIHs internasjonale forskningsposisjon gjennom økt volum og kvalitet på idrettsvitenskapelig forskning som finner sted i moderniserte bygg.

Tabell 6.3 viser at det ved NIH har vært en økning i publiserte artikler og publikasjonspoeng.

Tabell 6.3 Forskning ved NIH (kilde årsrapporter NIH)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Publiserte artikler	251	253	255	250	285	262	284	286
Antall publikasjonspoeng per faglig årsverk	1,8	1,5	2,2	2,2	2,4	2,3	2,4	2,4

Når det gjelder NIHs internasjonale forskningsposisjon generelt, omtales dette i årsrapportene. I Årsrapport 2020 – 2021 sies det at:

«I Shanghai-rangeringen av universiteter innen kategorien sport science er NIH vurdert som nr. 2 av mer enn 300 universiteter i verden».

Prosjektet har gitt arealer og utstyr som muliggjør mer forskning, blant annet i tilknytning til treningscenter og svømmehall. Arealene er nå teknologisk tilrettelagt for forskning. For den samfunnsvitenskapelige delen av forskningen har prosjektet hatt begrenset virkning.

Ekstern finansiering, som i stor grad gjelder forskning, har vært varierende, slik det fremgår av tabell 6.4.

Tabell 6.4 Andel ekstern finansiering til forskning (kilde årsrapporter NIH)

	2016	2017	2018	2019	2020
Ekstern til forskning	10 %	11 %	17 %	11 %	9 %
Omsetning mill. kr	302	262	229	283	292

Tredje effektmål: *Oppnå en permanent høyere tilfredshet med lærings- og arbeidsmiljø ved NIH målt gjennom jevnlig studenttilfredshets- og arbeidsmiljøundersøkelser.*

Tabell 6.5 viser studentenes tilfredshet med læringsmiljøet fra før rehabiliteringsprosjektet var fullført (2016) i forhold til dagens situasjon (2020). Av tabellen fremgår en svak økning i studentenes tilfredshet med fysisk læringsmiljø og infrastruktur. Når det gjelder faglig og sosialt læringsmiljø, viser studiebarometeret at denne har vært forholdsvis stabil.

Tabell 6.5 Læringsmiljø ved NIH (kilde årsrapporter studiebarometeret, NOKUT)

Hvor tilfreds er du med på en skal fra 1 til 5	2013	2014	2017	2018	2019
Faglig og sosialt læringsmiljø					
Det sosiale miljøet blant studentene på studieprogrammet	4,4	4,2	4,2	4,0	4,3
Det faglige miljøet blant studentene på studieprogrammet	4,0	4,1	4,2	3,9	4,0
Miljøet mellom studentene og de faglig ansatte på studieprogrammet			3,9	3,7	3,6
Indeks faglig og sosialt læringsmiljø			4,1	3,8	3,9
Fysisk læringsmiljø og infrastruktur					
Lokaler for undervisning og øvrig studiearbeid	2,9	3,3	3,4	4,1	4,2
Utstyr og hjelpemidler i undervisningen	3,2	3,5	3,5	4,1	4,0
Bibliotek og bibliotekstjenester	3,7	3,9	4,0	4,2	4,3
IKT-tjenester (f.eks. læringsplattformer, programvare og PC-tilgang)	2,6	3,3	3,5	3,8	3,73

Indeks fysisk læringsmiljø og infrastruktur	3,1	3,5	3,6	4,0	4,0
Indeks Faglig og sosialt læringsmiljø + fysisk læringsmiljø og infrastruktur	3,5	3,7	3,8	3,9	4,0
Antall svar (N)	111	146	127	177	302

Når det gjelder ansattes tilfredshet med arbeidsmiljøet, ble det gjennomført arbeidsmiljøundersøkelse på NIH i 2015 og 2018. Undersøkelsen er delt i Individuelle ressurser, Kollega ressurser, Organisatoriske ressurser, Jobbkraft og Jobbtilknytning. De svarene som er relevante for tilfredshet med arbeidsmiljøet finner man under områdene Organisatoriske ressurser, Jobbkraft og Jobbtilknytning.

Undersøkelsen viser bedringer fra 2015 (før rehabiliteringsprosjektet var ferdig) i forhold til 2018 (da rehabiliteringsprosjektet var ferdig) på følgende måter:

- Samarbeid har økt
- Fellesskap har økt
- Romslighet/sosialt ansvar har økt
- Sosialt klima har økt
- Personkonflikter er redusert

Den største økningen fra 2015 til 2018 er på sosialt klima. Den generelle tilbakemeldingen fra NIHs ledelse er at:

«De ansatte er veldig fornøyde, av åpenbare grunner. Arealene er lekre og funksjonelle. Studentene er fornøyde. De opplever å studere på et sted hvor det er fint å tilbringe studietiden sin.»

Fjerde effektmål: Redusert kjøpt energi ift. nivået i 2014 gjennom å ta i bruk ny teknologi og oppgradere bygg som gir redusert energitap.

Det har ikke vært mulig å fremskaffe sammenlignbare tall for forbruket av energi før og etter rehabiliteringen.

Tabell 6.6 viser en reduksjon i hva som er betalt for innkjøpt energi fra før rehabilitering til etter rehabilitering på 1.125.667 kr. Dette gjelder hele NIH, og reduksjonen skyldes en rekke forhold. De rehabiliterte byggene er langt mer energieffektive enn tidligere bygg, men reduksjonen skyldes også varmere vintre. Videre har man lagt kunstisbane senere enn før og denne ble ikke lagt i 2020⁵. Ettersom varmepumpene ikke fungerer som forutsatt, har disse hittil ikke gitt den forventete effektiviseringsgevinsten.

---

⁵ Nedkjølingen av disse gjøres ved at varmen overføres til bygget via varmepumpe.

Tabell 6.6 Gjennomsnittlig kjøpt energi før og etter rehabilitering (kilde NIH)

Før rehabilitering 2013/2014 (snitt)	Etter rehabilitering 2018 - 2020	Besparelse
6.893.387	5.767.720	1.125.667

Femte effektmål: *Ivareta bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter gjennom utarbeidelse og oppfølging av forvaltningsplaner.*

Vernekravene har vært styrende for prosjektet. Det er bred enighet om at bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter er ivaretatt. Dette gjelder klart oppfølgingen av fredningsvedtaket. Når det gjelder oppfølging av vernebestemmelsene, er synspunktene noe mer delte.

I en artikkel i tidsskriftet *Arkitektur* fra 1. desember 2018 etter at bygget var ferdigstilt sies det:

Anlegget er underlagt antikvariske myndigheters makt og denne makten har blitt brukt til å sikre at vi er mye nærmere en rekonstruksjon enn en rehabilitering. I NIH Årsrapport 2016-2017 side 5 heter det at «NIH skal utarbeide en langsiktig plan for drift og vedlikehold sammen med Statsbygg, inklusive beregning av ressursbehov for å kunne følge opp planen (verdibevarende vedlikehold)».

Selv om den samme formulering gjentas i påfølgende årsrapporter, er det ikke utarbeidet noen egen forvaltningsplan som gjelder ivaretagelse av bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter. Det vises til at dette nå vil være Statsbyggs ansvar, som fra 2022 overtar forvaltningen av NIH.

6.2 Konklusjon måloppnåelse

I tabell 6.7 har vi sammenfattet oppnåelse av effektmålene med deres ulike deler.

Tabell 6.7 Måloppnåelse effektmål

Effektmål	Grad av oppnådd	Karakter
Effektmål 1		
<i>Øke studenttallet</i>	Ikke oppnådd	3
<i>Opprettholde gjennomstrømmingen av studenter ved NIH i 5-10 årsperspektiv</i>	Forbedret gjennomføring for mastergradsstudenter, dårligere gjennomføring bachelorgradstudenter	4
Effektmål 2		
<i>Styrke NIHs internasjonale forskningsposisjon gjennom økt volum og kvalitet på idrettsvitenskapelig forskning som finner sted i moderniserte bygg</i>	Økt volum forskning, men ikke dokumentert posisjon internasjonal forskning	4
Effektmål 3		

<i>Oppnå en permanent høyere tilfredshet med læringsmiljø ved NIH målt gjennom jevnlig studenttilfredshetsmiljøundersøkelser</i>	Høyt score studentbarometer, men ikke høyeste score	5
<i>Oppnå en permanent høyere tilfredshet med arbeidsmiljø ved NIH målt gjennom jevnlig arbeidsmiljøundersøkelser</i>	Arbeidsmiljøundersøkelse ved NIH viser forbedring	5
Effektmål 4		
<i>Redusert kjøpt energi ift. nivået i 2014 gjennom å ta i bruk ny teknologi og oppgradere bygg som gir redusert energitap.</i>	Ikke mulig å dokumentere fullt ut. Redusert utbetaling for innkjøp energi	3
Effektmål 5		
<i>Ivareta bygningsmassens kulturhistoriske verdier og antikvariske kvaliteter gjennom utarbeidelse og oppfølging av forvaltningsplaner</i>	Dette er ivare tatt, men det er ikke utarbeidet forvaltningsplaner	5
Samlet karakter for prosjektet		4

Evalueringsteamets konklusjon er at samlet score for måloppnåelse settes til 4.

7 Andre virkninger

Evalueringskriteriet måloppnåelse gjelder første ordens virkninger av prosjektet slik de er formelt spesifisert i prosjektdokumentet. Dette kapitlet drøfter imidlertid alle andre virkninger utover måloppnåelsen som kan tilbakeføres som resultat av prosjektet. Det gjelder både forventete og ikke-forventete, positive og negative konsekvenser, kort- og langsiktige, for målgruppen og for andre berørte parter.

Det er nokså opplagt at et prosjekt som dette, som bare gjelder rehabilitering av eksisterende bygninger, samt bygging av mindre arealer i tillegg, ikke kan forventes å få mange uforutsette virkninger. Fortsettelsen vil være «business as usual», forhåpentlig mer effektivt og uten tidligere snublesteiner i veien.

Nye NIH ble tatt i bruk på slutten av året 2017, da omtalt som en av Europas flotteste idrettsutdannings-campuser⁶. COVID-19 pandemien med generell nedstenging av landet våren 2020, la en generell demper på aktivitetene ved undervisningsinstitusjoner, og dermed mulige virkninger, positive og negative som en kunne ha sett dersom situasjonen hadde vært enn annen.

Når det gjelder det store antallet eksterne brukere, som omfatter både lokale idrettslag, landslagsutøvere og andre treningsgrupper, var disse midlertidig berørt i varierende grad, ettersom bygningene i stor grad var stengt i perioden med byggevirksomhet. De måtte eventuelt finne andre lokaler. Disse brukerne har fått tilgang til bedre fasiliteter etter rehabiliteringen, og når samfunnet nå er gjenåpnet. Antall eksterne leietakere i 2014, 2019 og 2020 er vist under. Det forventes at tallene for 2021 vil komme opp på samme nivå som før pandemien.

Tabell 7.1 Antall eksterne leietakere 2014, 2019 og 2020 (kilde NIH)

År	2014	2019	2020
Antall eksterne leietakere	428	297	209

Bygget er åpent fra kl. 0800 til 2200. Det er åpent for alle. Man ønsker også å markedsføre NIH som konferansefasilitet, og har et potensial for økt bruk av auditorier.

---

⁶ <https://parkoganlegg.no/nyheter/norges-idrettshogskole-straks-ferdig-renovert/>

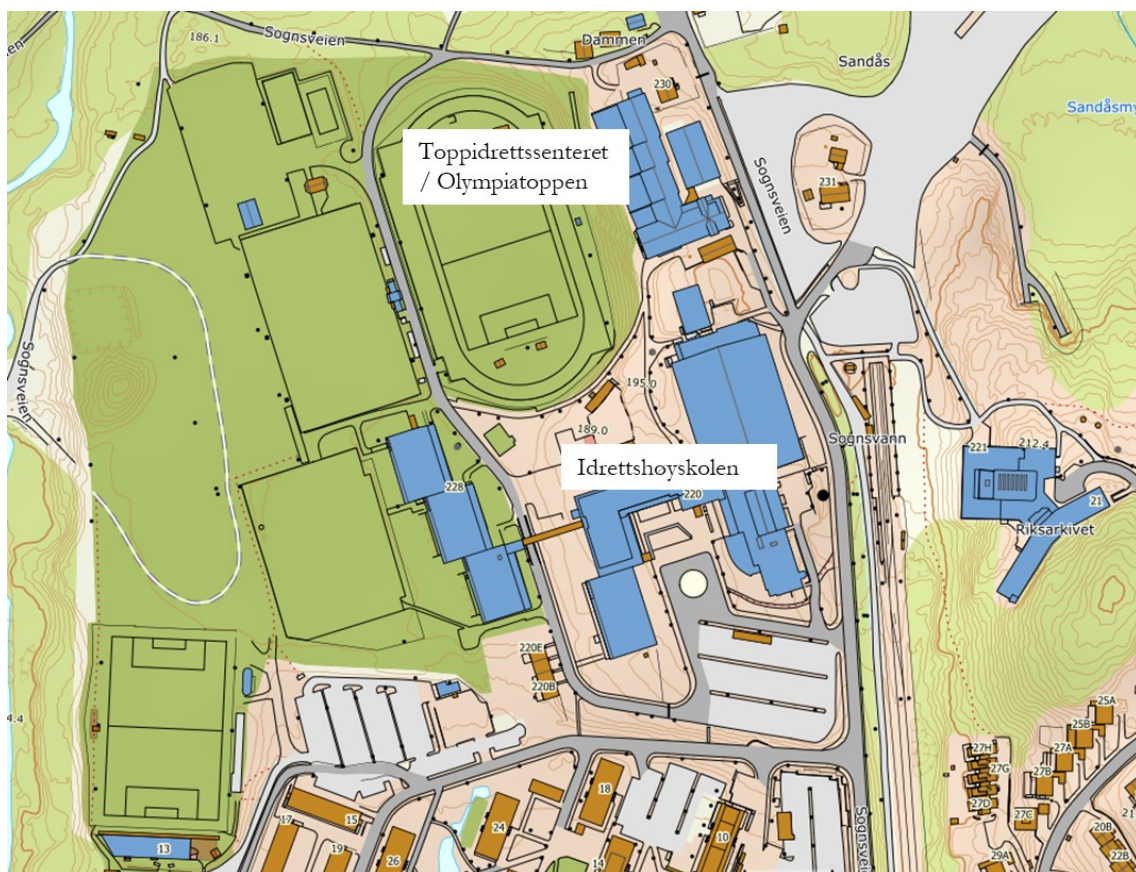
Bilde 7.1 NIHs topp moderne treningssenter er godt utstyrt. I tilknytning til treningssenteret finnes også en innendørs sykkelsal og gruppetreningssal. Treningssenteret leies ut til eksterne helt eller som delsoner. Studentene bruker senteret både som en del av undervisningen og mellom undervisningstimer.

Situasjonen tidligere var at personer med nedsatt funksjonsevne knapt hadde adgang til lokalene. En positiv virkning av prosjektet er at lokalene nå er universelt utformet, og dagens situasjon derfor at denne gruppen bruker lokalene i langt større grad enn tidligere.

Det rapporteres om økt aktivitet når det gjelder formidling og samfunnskontakt i etterkant av rehabiliteringen. I januar 2020 ble NIH-podden «Kunnskap i bevegelse» lansert med ambisjon om å gjøre forskningsformidling lettere tilgjengelig og samtidig øke kjennskap og kunnskap om NIH og høyskolens forskning. Totalt 29 episoder er publisert, med over 40.000 nedlastninger. En har satt seg som mål at NIH skal være norske mediers foretrukne og mest siterte fagmiljø i idrettsvitenskap.

På NIHs tomt ved Sognsvann i Oslo, ligger også Toppidrettssenteret som ble åpnet på 1980-tallet, som idrettens kompetansesenter for fysisk trening og testing. Senere kom Olympiatoppens bygg i samme område. Olympiatoppen har det operative ansvar for og myndighet til å utvikle norsk toppidrett, og har gjennomføringsansvar for Norges deltakelse i de olympiske leker og Paralympics.

Figur 7.1 Norges idrettshøgskole og Toppidrettssenteret/Olympiatoppen ligger nært hverandre og gjør bruk av flere felles fasiliteter

Det arbeides med planer og finansiering av en større utvidelse av senteret som omfatter omkring 11.600 kvadratmeter og nye utendørsanlegg. Disse vil være tilgjengelig også for NIH som tomteieier. I tillegg ønsker en å bygge et nytt hotell. Kostnaden er estimert til 800-900 millioner kroner. Olympiatoppen har fått en tildeling på 100 millioner kroner fra Sparebankstiftelsen DNB til prosjektet. Byggestart kan tidligst skje i 2022.

Vi noterer at breddeidretten har meldt seg på i denne forbindelse med en bekymringsmelding om at anleggene også må være tilgjengelig for andre enn toppidrettsutøverne. I et enstemmig vedtak hos bydelsutvalget i Nordre Aker der de er bedt om å uttale seg om planene, heter det:

«Nordre Aker bydel i Oslo ønsker å sikre den uorganiserte og organiserte idrettens skøyte- og bandybane i dagens størrelse ved Sognsvann og at staten kun bidrar til å finansiere utbyggingsløsninger for Olympiatoppen der toppidretten kommer i tillegg til – og ikke istedenfor Osloidretten.»

På denne bakgrunnen er evalueringsteamets vurdering at det er for tidlig å ha klare meninger om virkningene av rehabiliteringsprosjektet i et større perspektiv. Nedstengningen som følge av pandemien er en av årsakene. Betydningen av en eventuell utvidelse av Olympiatoppens anlegg, er uklar. NIH har et bredere mandat enn bare toppidrett, det gjelder fysisk aktivitet generelt, folkehelse, funksjonsevne, breddeidrett, osv. NIH er fremfor alt en utdanningsinstitusjon.

Samtidig er det god grunn til å anta at ringvirkningene av nybyggingen om og når den blir gjennomført og en mulig utvidelse av Olympiatoppens idrettsanlegg vil være positive også for undervisning og læring ved NIH. Vi har fått opplyst at omtrent halvparten av Olympiatoppens ansatte har bakgrunn fra NIH, og kontakten mellom de to institusjonene er god. Forholdene ligger derfor til rette for synergieffekter som vil være positive.

Generelt bør det legges vekt på at prosjektet har opprettholdt området som et vakkert og tilgjengelig område for Oslos befolkning. Det ligger ved Sognsvann som er et av byens mest besøkte tur- og fritidsområder, der det er tilrettelagt for allmennheten blant annet med turstier. Skolens kantine er åpen for besøkende, og det ble opplyst at turfolk ofte kommer innom for en kopp kaffe eller en matbit.

7.1 Konklusjon andre virkninger

Tabell 7.2 viser evalueringsteamets vurdering av prosjektets andre virkninger.

Tabell 7.2 Samlet vurdering av oppnåelse av andre virkninger

	Grad av oppnådd	Karakter
Brukere utenfor NIH	Lokale idrettslag landslagsutøvere, og andre treningsgrupper har fått bedre tilbud	4
Funksjonshemmete	Anleggene er nå universelt utformet	6
Olympiatoppen	Mulige synergivirkninger når anlegget er bygget, særlig innen forskningsmuligheter	4
Samlet karakter		4

Evalueringsteamets konklusjon er at samlet score for andre virkninger settes til 4.

8 Relevans

At et prosjekt lykkes i å realisere formelt avtalte mål er en forutsetning for at det kan vurderes som vellykket. Men det er allikevel ikke en tilstrekkelig betingelse for at prosjektet er vellykket. I tillegg er det en forutsetning at både effekt- og samfunns mål er i samsvar med brukernes og samfunnets behov og prioriteringer. Med andre ord at det er et reelt behov for det prosjektet leverer sett i et bredere samfunns perspektiv. Dette er kanskje det viktigste evalueringskriteriet, det vil være en bekreftelse på om prosjektet er samfunnsnyttig.

Det er samtidig et meget krevende evalueringskriterium, fordi det gjerne er flere interessegrupper med ulike behov som berøres, slik at det oppstår interessemotsetninger. I Concept-programmets retningslinjer for ettersvaluering står det følgende om relevanskriteriet:

En skal skille mellom behov og ønsker, og vurdere bestandighet av behov, for eksempel opp mot situasjonen andre steder i landet. I analysen skal en vurdere relevans opp mot nullalternativet og hvorvidt en annen løsning på behovet kunne vært mer relevant enn den som ble realisert. En skal legge til grunn at de færreste behov er så viktige at de må tilfredsstilles for enhver pris. I tilfeller hvor lokale brukergrupper selv betaler en del av kostnaden, vil deres betalingsvillighet være en indikator på markedsmessig relevans. I tilfeller hvor bruken er «gratis», gjelder ikke nødvendigvis dette.

Som nevnt legger vi til grunn at evalueringer er en overordnet vurdering hvor det handler mer om nytten i et samfunns perspektiv enn behovstilfredstillelse på ulike områder hos mindre grupper som berøres av prosjektet.

At formelt avtalte mål blir realisert er ikke en tilstrekkelig betingelse for at et tiltak er vellykket. Både effekt- og samfunns mål må i tillegg være i samsvar med brukernes og samfunnets behov og prioriteringer. I noen tilfeller kan disse ha endret seg etter at tiltaket er gjennomført. Vi legger til grunn at politiske/samfunnsmessige prioriteringer og behov er overordnet i forhold til markedsmessig etterspørsel. Det trekkes derfor et skille mellom behov og ønsker. Bestandigheten av behov er viktig i vurderingen. Videre prosjektets relevans opp mot nullalternativet, og hvorvidt en annen løsning på behovet kunne vært mer relevant enn den som ble realisert.

Ved evaluering av et konkret tiltak ved en institusjon, vil relevans i sin snevreste betydning innebære en vurdering av om hvorvidt det var behov for tiltaket, i dette tilfellet rehabiliteringen av bygningsmassen. I videste betydning dreier det seg om hvorvidt institusjonen som sådan er relevant sett i en større samfunnsmessig og institusjonell sammenheng. For eksempel om den er velfungerende i forhold til andre tilsvarende institusjoner i samfunnet. Det er åpenbart slik at om det ikke er behov for institusjonen eller den ikke leverer det som er forventet, gir det ingen mening å rehabilitere bygget. Da er det andre midler som må til.

8.1 Behovet for rehabilitering

Om behovet for rehabiliteringen opplyser NIHs ledelse at «bygget som stod ferdig på 1960-tallet, var kvalitetsmessig skikkelig solid». Men 50 år senere, var mye var nedslitt og utrangert. Statsbygg foretok en grundig gjennomgang av bygningsmassen. Den viste svakhetene som måtte gjøres noe med på kort og lang sikt. Man mente at vedlikeholdsbudsjettene hadde vært for små, men samtidig var dette et 50 år gammelt bygg som hadde vært utsatt for stor daglig bruksslitasje.

«Det var behov for totalrehabilitering. Svømmehallen kunne ikke brukes mer, man hadde ikke lenger funksjonelle undervisningslokaler, og flere arealer ble stengt. Tilbake til 2004/05 var vi bekymret for tilstanden til skolen. Det var tilløp til forfall. Ved NIH foregår hard bruk. Det er et av Norges mest brukte idrettsanlegg, også på kveldstid og i helger. Det fører til massiv slitasje. Det prosjektutløsende behovet var slitasje og manglende funksjonalitet, ikke plassmangel.»

Når det gjelder arealbehovet, er byggearealet ifølge Norsk senter for forskingsdata fordelt på studenter og brukere ved NIH i overkant av 20 kvadratmeter. Dette er omtrent det dobbelte av gjennomsnittet for statlige institusjoner for høyere utdanning. Men dette kan begrunnes med at det er behov for store treningsarealer.

8.2 Behovet for å redusere energibruken

Det var et premiss fra bevaringsmyndighetens side da Statsbygg utformet sitt forprosjekt at bygningsmassen var verneverdig. Prinsippet som lå til grunn for rehabiliteringen var derfor at bygningene ble tatt ned til råbygget og deretter bygget opp igjen i sin opprinnelige utforming, med nye materialer og bedre isolasjon. Det var også et eksplisitt mål for prosjektet å redusere energiforbruket. Effektmål nr. 4, lyder slik:

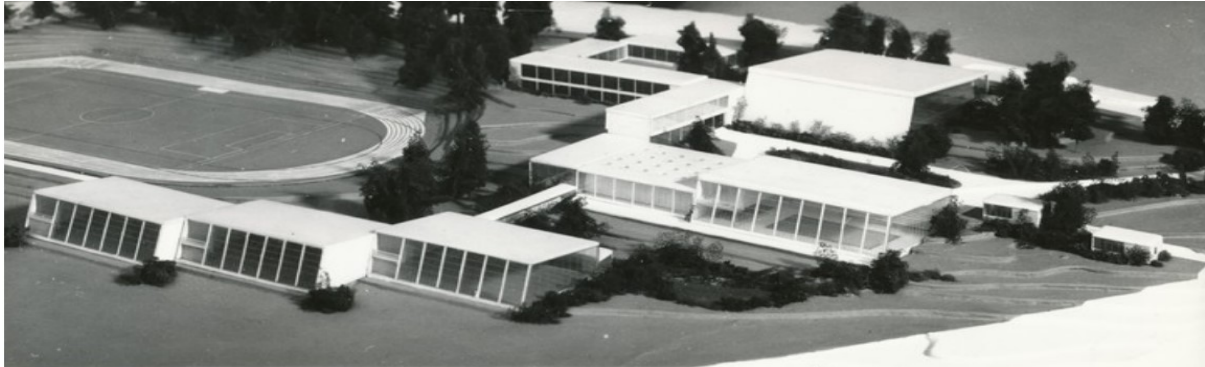
Redusert kjøpt energi ift. nivået i 2014 gjennom å ta i bruk ny teknologi og oppgradere bygg som gir redusert energitap

I praksis er dette løst varmeteknisk ved at man har fått bedre isolasjon og vinduer, har bygget et stort varmelager med 97 brønner, og installert et større varmepumpeanlegg for å deponere varme om sommeren og ta den ut i den kalde årstiden. Dette er åpenbart en god løsning på energiforbruket teknisk sett. Men fremdeles i 2021, tre år etter ferdigstillelse av prosjektet, har man ikke fått systemet til å virke som forutsatt. En må forvente at dette problemet blir løst.

I vurderingen av prosjektets relevans, er det er allikevel et tankekors at dersom bevaringsmyndighetene ikke hadde vedtatt vernestatus, ville en mer kostnadseffektiv løsning vært å rive bygningsmassen, og bygge et mer kompakt og funksjonelt bygg med langt bedre forhold varmeteknisk, det vil si mellom volum og overflate, enn den arkitektoniske løsningen som i sin tid ble valgt. Anlegget slik det fremsto på 1960-tallet var kanskje det verst tenkelige utgangspunkt om man hadde tenkt energiøkonomi, med sine slanke utstrakte bygg og ugunstige forhold mellom overflateareal og volum. De store skråstilte glassfasadene mot vest gjorde temperaturreguleringen innendørs krevende både vinter og sommer. Og den spredte bebyggelsen forbundet med lange korridorer gjorde adkomsten mer tidkrevende enn nødvendig. Det er grunn

til å tro at rivning og en mer kompakt løsning ikke ville vært vesentlig dyrere. Det ville vært en vært en bedre løsning varmeteknisk med mindre behov for kjøpt energi, og kunne resultert i en mer hensiktsmessig planløsning med tanke på logistikk, samtidig som man hadde fått frigjort utearealer.

Bilde 8.1 Modell av vinnerutkastet av arkitektkonkurransen i 1957, med idrettshallene i forgrunnen. Bygningene ble utformet med store vindusflater og lite isolasjon. Kilde: Statsbygg

8.3 NIHs betydning og status nasjonalt og internasjonalt

NIH er en liten institusjon med bare om lag 1.100 fulltidsstudenter. Det er mange institusjoner i landet som arbeider med undervisning og/eller forskning på dette fagfeltet, men NIH er som nevnt den sentrale institusjonen i Norge, og derfor meget relevant.

Når det gjelder internasjonal rangering, er det mange aktører som foretar rangering av universiteter og høyskoler og legger resultatet tilgjengelig på internett. Resultatene kan variere betydelig, det er uklart hvilke kriterier som ligger til grunn, og i hvilken grad de skal tillegges vekt. Shanghai rankingen⁷ av høyere undervisningsinstitusjoner innenfor sport og idrett som legger vekt på forskningsaktiviteten rangerer NIH på andre plass etter Universitetet i København. U-Multirank⁸ er et brukerstyrt rangeringsverktøy som sammenligner institusjoner basert på deres faglige profil. Forskning er ikke det eneste kriteriet, her kommer også undervisning og læring, kunnskapsoverføring, internasjonal orientering og regionalt engasjement med i vurderingen. Dette rangeringsverktøyet omfatter 879 institusjoner i mer enn 70 land. På den globale rankingen for 2021, kommer Universitetet i Bergen (UiB) med blant de 25 høyest rangerte. Avgrenset til norske institusjoner, kommer også UiB på førsteplass, men NIH på andre. Uten å ha nærmere kjennskap om hva som ligger til grunn for disse rangeringene, kan vi ikke ha meninger om dette resultatet, men bare konstatere at NIH er en helt sentral institusjon på fagfeltet. Det er en sterk begrunnelse for at institusjonen bør prioriteres, og dermed at rehabiliteringen av NIHs bygningsmasse er relevant.

---

⁷ 2020 Global Ranking of Sport Science Schools and Departments

⁸ [2021-multirank-rapport-eng.pdf \(nih.no\)](#)

8.4 Prestasjonsnivået i forhold til andre statlige høyere undervisningsinstitusjoner

Samtidig kommer spørsmålet om hvorvidt NIH er en velfungerende institusjon. Det gjelder for eksempel spørsmål som (1) søkertall og antall studenter og brukere, (2) Etterspørsel etter kandidater og deres muligheter for relevant arbeid etter endt utdanning, (3) studentenes tilfredshet med studieprogrammet, og (4) behovet for kompetansen i forhold til viktige interessegrupper.

Det omfattende tallmaterialet som innsamles av Norsk senter for forskningsdata (NSD) gir et bilde av prestasjonsnivået hos aktører ved universiteter og høyskoler, både statlige og private. Dette er dokumentert i tabellene nedenfor, som viser at NIH ligger et lite stykke foran på de fleste parameterne:

Antall førstevalgsøkere per studieplass gir et klart bilde av at NIH får motiverte studenter. Tabell 8.1 viser at tallet har ligget på omtrent det dobbelte de siste fem årene man har tall for.

Tabell 8.1 Antall førstevalgsøkere til NIH, sammenliknet med andre høyskoler og universiteter (kilde NSD)

	2014	2015	2016	2017	2018
NIH	4,7	4,8	4,1	4,5	6,0
Statlige universiteter og høyskoler	2,3	2,4	2,4	2,4	2,5

Videre ser vi at studentene samlet sett fullfører sine bachelor- og mastergrader på litt kortere tid enn ved de statlige universitetene og høyskolene, og med litt høyere karakterer og noe lavere strykprosent punkt se Tabell 8.2.

Tabell 8.2 Prestasjonsnivå ved NIH, sammenliknet med andre høyskoler og universiteter (kilde NSD)

	Norges idrettshøgskole	Alle statlige universiteter og høyskoler
Andelen av opptakskull som fullfører bachelorgraden på normert tid (2015-2018)	61,6	47,9
Andelen av opptakskull som fullfører mastergraden på normert tid (2015-2018)	54,5	52,8
Karakterfordeling 2018 andel av karakter A og B	51,7	43,4
Strykprosent, gjennomsnitt for årene 2009-18	5,8	7,5

Det fremgår av Tabell 8.3 at studentkullene ved NIH er noe yngre enn gjennomsnittet ved andre institusjoner. Nesten 60 prosent er under 25 år.

Tabell 8.3 Aldersfordelingen av studentene ved NIH, sammenliknet med andre høyskoler og universiteter (kilde NSD)

Alder	Under 20	20-24	25-29	30 og over
NIH	5	54	25	16
Statlige universiteter og høyskoler	6	45	21	28

Videre ser vi av Tabell 8.4 at studentenes vurdering av studiekvaliteten ligger litt over nivået ved statlige universiteter og høyskoler under ett. Unntaket er i 2016, året hvor rehabiliteringsprosjektet var i sin rivningsfase.

Tabell 8.4 Skår på studentens vurdering av studiekvaliteten ved NIH, sammenliknet med andre høyskoler og universiteter (kilde NSD)

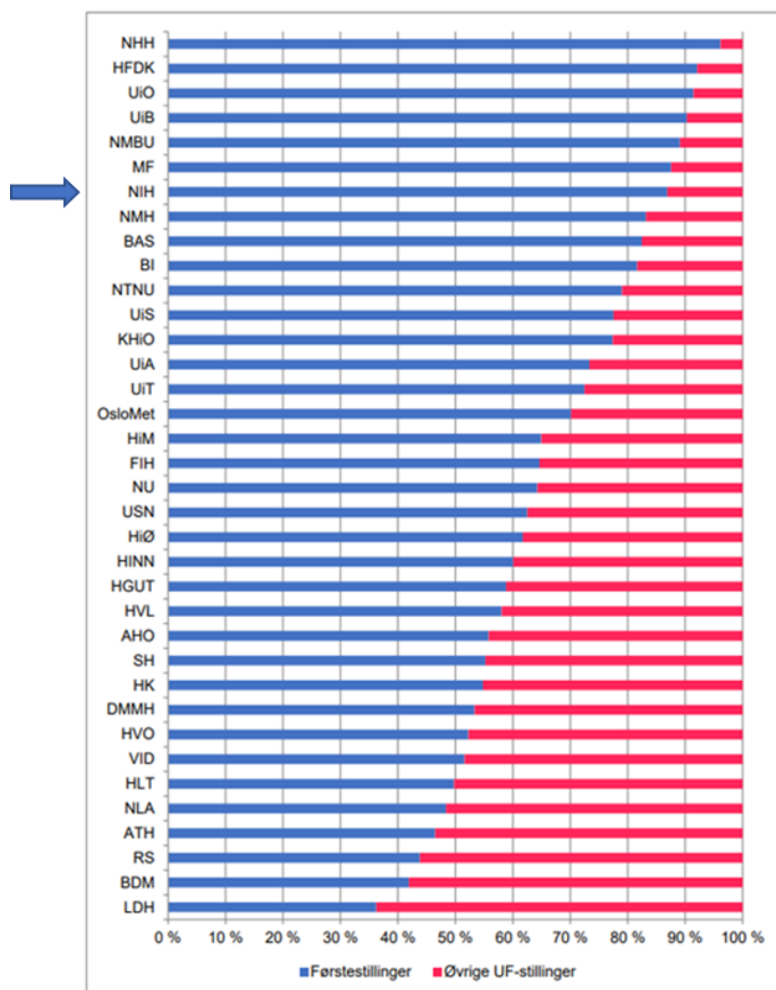
	2014	2015	2016	2017	2018
NIH	4,2	4,1	4,0	4,3	4,1
Statlige universiteter og høyskoler	4,0	4,1	4,1	4,0	4,0

En indikator på faglig kvalitet ved utdanningsinstitusjonene er antall publiseringspoeng per faglig årsverk, se Tabell 8.5. Her utmerker NIH seg ved å opprettholde et jevnt nivå de siste årene, som er omtrent det dobbelte av hva som er tilfellet ved statlig universiteter og høyskoler. Og dette til tross for at tildelingen av midler fra Forskningsrådet per faglig årsverk til NIH ligger et godt stykke under gjennomsnittet for statlige universiteter og høyskoler. En forklaring kan være et generelt høyt fagmessig engasjement hos de faglig ansatte.

Tabell 8.5 Publiseringspoeng per faglig årsverk ved NIH, sammenliknet med andre høyskoler og universiteter (kilde NSD)

	2014	2015	2016	2017	2018
NIH	2,4	2,2	2,2	2,4	2,3
Statlige universiteter og høyskoler	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2

En annen forklaring kan være at NIH har en meget høy andel førstestillinger i forhold til de fleste andre statlige institusjoner, som vist i Figur 8.1.

Figur 8.1 Andel førstestillinger per institusjon i 2019. Prosent. (Kilde NSD)

På spørsmål om andre tiltak kunne ha vært mer relevante enn det som ble valgt ved prosjektet, svarer skolens ledelse at:

«Det var helt riktig det man gjorde. Man gjorde ingen tunge alternativvurderinger, men alt lå til rette for at prosjektet skulle bli vellykket. Den eneste unntaket er kontorløsninger som kanskje kunne vært mer fleksible. Aktivitetsarealene er meget relevante.»

8.5 Konklusjon relevans

NIH er samlet sett den sentrale utdanningsinstitusjonen på sitt område i Norge. Offentlig statistikk gir bildet av en velfungerende institusjon, relativt sett, med kompetente lærerkrefter og unge, motiverte studenter. Publiseringnivået ligger over gjennomsnittet for akademiske institusjoner. Behovet for å sørge for at infrastrukturen og arbeidsforholdene er gode er derfor godt begrunnet.

Når det gjelder rehabiliteringsprosjektet, er det dokumentert at bygningsmassen var nedslitt og til dels uhensiktsmessig etter 50 års bruk, og det var behov for omfattende rehabilitering. Isolert sett gir det en score for relevans på 6.

Bevaringsmyndighetene valgte imidlertid å kreve vernestatus for bygningene og fredning av svømmehallen. Det har vært til hinder for å bygge nytt, med enklere logistikk, bedre varmeutnyttelse, og haller som er store nok til å tilfredsstille internasjonale krav. Dagens løsning kan også være driftsmessig fordyrende i årene som kommer.

Tabell 8.6 Samlet vurdering av oppnåelse av relevans

	Grad av oppnådd	Karakter
Behovet for rehabilitering	Åpenbart behov. Svært nedslitte lokaler som til dels var nedstengt	6
Betydningen av NIH	Sentral posisjon i Norge og høyt rangert internasjonalt	6
Løsningen som ble valgt	En hadde sannsynligvis vært bedre tjent med rivning og et mer funksjonelt og energiteknisk bedre nybygg	3
Samlet karakter		5

9 Levedyktighet

I vurderingen av et prosjekts levedyktighet må man løfte blikket ut over den umiddelbare oppnåelsen av effektmålene. Spørsmålet er om de positive virkningene også vil vedvare over tid. Levedyktighet handler om de økonomiske, institusjonelle og sosiale perspektivene i et langsiktig perspektiv. Det kan handle om fremtidig finansiering, hvorvidt ressurser vil være tilgjengelige, og om brukerne og markedet vil bidra til at prosessen fortsetter. Vurderingen av prosjekters levedyktighet er testen på om det er et reelt behov for tiltaket. Levedyktighets-kriteriet handler om i hvilken grad det vil være behov for prosjektet også på lang sikt, og om det vil bidra til å løse politiske, sosiale og brukermessige behov i fremtiden.

I vurderingen av prosjekters levedyktighet oppsummerer evalueringen prosjektets resultater med hensyn på:

- **Nytte i et fremtidig perspektiv:** Vil bygget oppfylle effekt- og samfunns mål også i fremtiden? Er de aktivitetene som foregår ved høyskolen noe samfunnet vil ha nytte av på sikt?
- **Økonomisk/finansiell levedyktighet:** Vil driften av bygget fortsatt kunne finansieres, enten med egne midler eller med statlige overføringer?
- **Funksjonell levedyktighet:** Kan bygget endres for å tilpasse seg endrede behov? Vil det være behov for omfattende vedlikehold eller oppgraderinger for at bygget skal kunne opprettholde sin funksjon og standard? Er bygget tilpasset dagens og fremtidige krav til bærekraft?

9.1 Nytte i et fremtidig perspektiv

I vurderingen av prosjektets oppnåelse av effektmålene i kap. 6 konkluderte vi med at måloppnåelsen i det store og hele er god. Sammenhengen mellom rehabiliteringsprosjektet og både dagens og fremtidig måloppnåelse kan imidlertid være noe svak. Likevel, det at effektmålene er forankret i NIHs styre og at de følges opp kan sikre måloppnåelse på lengre sikt.

Intervjuobjektene er samstemte i at NIH som institusjon vil forbli relevant og gi nytte for samfunnet også i et langsiktig perspektiv. Undervisningen har et fokus ut over det som gjelder det idrettslige, og omfatter også folkehelse som resultat av fysisk aktivitet i befolkningen, men også ut i fra at det i en aldrende befolkning vil være behov for at flere kan klare seg hjemme i lengre tid. NIH driver også forskning og utdanning innenfor temaer som helse for innvandrerkvinner og funksjonshemmede – grupper som den tradisjonelle idrettsbevegelsen kan

ha vanskeligere for å nå. I tillegg har fag som idrettspsykologi og prestasjonspsykologi fått økende viktighet også utenfor idretten⁹.

Det er med andre ord sannsynlig at NIH som institusjon vil forbli nyttig også i fremtiden. Spørsmålet er om de rehabiliterte byggene og rammebetingelsene for øvrig legger til rette for at de kan utøve sitt samfunnsoppdrag. Det diskuterer vi i mer detalj under.

9.2 Økonomisk/finansiell levedyktighet

NIH er en liten utdannings- og forskningsinstitusjon, målt i antall studenter. Kun Arkitektur- og designhøgskolen, Norges musikkhøgskole, Kunsthøgskolen og Samisk høgskole har færre studenter. Trenden i dag går i retning av sammenslåing av læresteder, selv der institusjonene er langt fra hverandre geografisk/fysisk. En annen trend er at høyskoler får status som universiteter hvis de kan demonstrere tilstrekkelig vitenskapelig kvalitet. Forskningsfinansiering premierer i økende grad størrelse. En stor del av forskningen i Norge finansieres av Norges forskningsråd¹⁰ og betydelige midler tildeles også gjennom EUs rammeprogram for forskning og innovasjon¹¹. I tildeling av midler er det normalt en forutsetning at forskningsmiljøer samarbeider med partnere på nasjonalt og internasjonalt nivå fra både privat og offentlig sektor. Til nå har NIH vært dyktige på å skaffe seg ekstern finansiering. Ifølge den siste oversikten fra Forskningsrådet (2020) har NIH den høyeste andelen ekstern finansiering (eksklusive midler fra Forskningsrådet) i universitets- og høyskolesektoren (12 %) og er også blant de institusjonene som har den høyeste andelen inntekter fra andre kilder (10 %).

Ekstern forskningsfinansiering er også avhengig av at man lykkes med å være en attraktiv samarbeidspartner for andre forskningsmiljøer. Det har man til nå lyktes med. Men spørsmålet om NIH er levedyktig som selvstendig institusjon vil etter all sannsynlighet dukke opp igjen. Intervjuobjektene gir ulike tilbakemeldinger på denne problemstillingen. En mente at så lenge selve virksomheten som foregår i NIHs lokaler er levedyktig på sikt kan det være av mindre betydning om NIH forblir selvstendig eller om man blir en del av for eksempel UiO eller OsloMet. Et annet av intervjuobjektene sa:

«Jeg tror ikke at NIH vil bestå som selvstendig institusjon om 20 år, men lokalene vil være like gode.»

Fra et økonomisk perspektiv er det mer kortsiktige utfordringer man er opptatt av enn hvordan den idrettsfaglige utdanningen eventuelt blir organisert på lang sikt. Økonomien til NIH er svekket etter rehabiliteringsprosjektet, og fra 1. januar 2022 vil Statsbygg overta ansvaret for

---

⁹ Idrettspsykolog Anders Meland, ansatt på NIHs Institutt for idrett og samfunnsvitenskap, er eksempelvis ansatt som seniorrådgiver i Norges Bank pensjonsfond utland i en 60 %-stilling.

¹⁰ Om lag en firedel av offentlige FoU-midler kanaliseres gjennom Forskningsrådet

¹¹ Horizon Europe har et budsjett på 100 milliarder euro i perioden 2021-2027

forvaltningen av byggene og teknisk infrastruktur. I praksis skal Statsbygg drifte byggene mens NIH fortsatt skal ha ansvaret for innholdet i dem, det vil si brukerstyret. Fire årsverk overføres fra NIH til Statsbygg mens man beholder en eiendomsavdeling på ca. 30 personer. Det kan være gode faglige grunner til å overføre ansvaret for eiendomsforvaltning til en av Norges største byggherrer og eiendomsforvaltere, men etter NIHs mening gir denne endringen dem dårligere økonomiske rammebetingelser. Den årlige husleien til Statsbygg er 45 millioner kroner. Av dette får NIH kompensert 20 millioner fra Kunnskapsdepartementet. Det innebærer at NIH selv må finansiere 25 millioner, noe med effektivisering, noe med rene kostnadskutt og noe med økt eksternt inntjening.

«Dette setter oss i en særdeles krevende situasjon.»

Rektor Lars Tore Ronglan til Universitetsavisa 21. oktober 2021¹².

Et av intervjuobjektene uttrykte seg nokså dystert om den økonomiske situasjonen, og hevdet at rehabiliteringsprosjektet er en viktig årsak til de økonomiske utfordringene:

«P.t. er det krise. Vi anser oss underfinansiert, men en krevende anleggsmasse.»

«Prosjektet var katastrofalt for NIH! Konflikten mellom Statsbygg og entreprenør satte oss i en økonomisk vanskelig situasjon. Vi har brukt masse av egne midler på å rette opp feil som ble gjort i prosjektet.»

Uavhengig av forvaltningen av eiendomsmassen, står NIH overfor noen økonomiske utfordringer i årene som kommer. NIHs finansiering fra Kunnskapsdepartementet består av to elementer: Basisfinansiering (uavhengig av «produksjon») og resultatbasert tildeling (uteksaminerte kandidater, studiepoeng og forskning). Frem til regjeringsskiftet høsten 2021 var departementets politikk å gradvis redusere basisfinansieringen og å øke den resultatbaserte delen. I Hurdalserklæringen signaliserte Ap/Sp en endring av den politikken. NIH satser uansett på å innrette sin virksomhet slik at man kan øke inntektene ut over basisfinansieringen, gjennom følgende:

1. Opprettholde/øke totalbevilgningen fra departementet gjennom å:
  - a. Øke studiepoengproduksjonen
  - b. Øke forskningspubliseringen
  - c. Øke studenttallet
2. Videreutvikle studieporteføljen
3. Øke eksterntfinansiert forskning
4. Øke leieinntektene

---

¹² <https://www.universitetsavisa.no/norges-idrettshogskole-politikk/idrettshogskolen-i-krevende-okonomisk-situasjon-etter-det-foreslatte-statsbudsjettet/201612>

5. Utnytte smådriftsfordeler: Fokus på kjerneoppgaver, fleksibilitet, samarbeid på tvers, intern effektivitet, mm.

Det dreier seg med andre ord både om å opprettholde NIH som et attraktivt studiested, og om at NIH må være en kompetent og attraktiv samarbeidspartner for eksternt finansierte forskningsprosjekter. Intervjuobjektene var samstemte i at rehabiliteringsprosjektet har økt trivsel blant både studenter og ansatte (noe som også underbygges av trivsels- og arbeidsmiljøundersøkelser) og at de attraktive lokalene også kan spille en rolle for omfanget av søkere til høyskolen. Samtidig har de nye lokalene styrket forskningsinfrastrukturen og til en viss grad forbedret mulighetene for gjesteforskere fra andre læresteder. Likevel har antall studenter på NIH vist en svak nedadgående tendens over tid (i kontrast til studenttallet ved de andre vitenskapelige høyskolene), hovedsakelig knyttet til redusert tilbud om deltidsstudier, men også en svak nedgang i søkning til idrettsfag. Ledelsen ved NIH ser likevel lyst på muligheten til å øke studenttallet i et langsiktig perspektiv. Digitale tilbud og fjernundervisning vil bli viktigere. Dette krever i liten grad bruk av lokalene på campus, som da kan benyttes til annen inntektsgivende utlievirksomhet.

9.3 Funksjonell levedyktighet

I sin nåværende utforming er det trolig at byggene på NIHs campus vil være egnet også for fremtidens undervisning innen idrettsfaget. Byggene er enkelt bygget og dermed enkle å oppgradere, men byggene som er underlagt vern/fredningsbestemmelser har mindre fleksibilitet med hensyn på utbygging/ombygging. Eventuell ekspansjon må da skje gjennom omdisponering av arealer innvendig, påbygg til den ikke-fredede bygningsmassen eller andre nybygg. Det kan redusere den langsiktige fleksibiliteten til bygningene, og siden bygningsmassen er såpass arealkrevende kan det redusere muligheten til utvikling av utearealene noe. Samtidig er det per i dag lite som tilsier at det vil være behov for store ombygginger knyttet til rominnredning og bygningskropper.

Som arbeidsplass er NIH utformet på en måte som skiller seg noe fra hvordan bygg utformes i dag. Et eksempel på det er lite fleksible kontorarbeidsplasser med nesten utelukkende cellekontorer. For tiden står noen kontorer tomme store deler av tiden.

NIHs lokaler benyttes intensivt, fra 0800 om morgenen til 2200 om kvelden. Det fordrer en strukturert plan for drift og vedlikehold, som nå skal ivaretas i samarbeid mellom NIH og Statsbygg, samt at denne følges opp av tilstrekkelige bevilgninger.

Virksomheten til NIH er spredt på ni bygninger som til dels er forbundet med lange ganger. Det er store vindusflater i hallene og arealutnyttelsen er dårlig. Energiøkonomisk er det mindre heldig enn med en mer kompakt bygningsmasse.

Det er ingen tvil om at noen av de valgte løsningene sannsynligvis vil medføre behov for mer vedlikehold eller utskifting enn om man hadde valgt enklere løsninger. Det gjelder for eksempel de mellomliggende innvendige persiennene i gymbyggene som foreløpig ikke fungerer som forutsatt.

«Vi bestilte vinduer med innvendige persiener. I realiteten er slike sårbare i forhold til mekanisk funksjon.»

NIH har også brukt store egne ressurser på det de oppfatter som feil i byggetekniske løsninger. Det kan være en indikasjon på at det vil bli behov for videre vedlikehold og rettinger selv etter garantiperioden er utløpt.

Det er også utfordringer knyttet til den ikke-rehabiliterede delen av bygningsmassen i fortsettelsen. NIH anslår at de gamle byggene har et rehabiliteringsbehov på over 150 millioner kroner. Forutsatt at dette skal dekkes av egne midler/egen finansiering, kan det legge ytterligere press på NIHs fremtidige økonomiske situasjon.

Både utforming av lokalene, byggenes konstruksjon, løsningsvalg og de begrensninger som følger av fredningsvedtaket, gir med andre ord noe lavere funksjonalitet i forhold til både dagens krav og eventuelle fremtidige behov for endringer. Likevel har NIH i dag en moderne bygningsmasse med en i hovedsak god funksjonalitet.

9.4 Konklusjon levedyktighet

På beslutningstidspunktet fremsto store deler av bygningsmassen som utslitt og med behov for modernisering/rehabilitering. Deler av bygningene var avstengt. I diskusjonen av prosjektets relevans i kap. 8 konkluderte vi med at det var behov for prosjektet, og i dette kapitlet har vi vist til at de rehabiliterede byggene vil forbli nyttige også i fremtiden, uavhengig av hvordan NIH måtte være organisert. Med hensyn på funksjonalitet, bærekraft og fleksibilitet har byggene imidlertid noen svakheter. I Tabell 9.1 oppsummerer vi vår vurdering av levedyktighetskriteriet.

Tabell 9.1 Vurdering levedyktighet

	Vurdering	Score
Fremtidig nytte	NIH vil forbli samfunnsnyttig. Prosjektet legger til rette for fortsatt måloppnåelse.	5
Økonomi	Nye og hensiktsmessige lokaler som gir gode muligheter for rekruttering av studenter og attraktiv forskning. Utfordringer knyttet til kostnader til husleie/drift.	4
Funksjonalitet	Noe begrenset fleksibilitet på grunn av fredningsvedtaket. Lite areal- og energieffektive løsninger.	3
Samlet karakter		4

Samlet mener vi med andre ord at dette har vært et nyttig prosjekt der de positive effektene på bruker- og samfunnsnivå sannsynligvis vil vedvare i fremtiden. Med et annet konseptvalg og utforming, mener vi likevel at byggenes langsiktige nytte kunne ha vært høyere.

10 Samfunnsøkonomisk effektivitet

Samfunnsøkonomisk analyse vurderer nytten av et tiltak i forhold til ressursbruken. Ideelt sett skal en samfunnsøkonomisk analyse fange opp alle virkninger av et tiltak, prissette dem i kroner, og oppsummere i form av netto nytte eller tilsvarende mål på lønnsomhet. I praksis er det sjelden mulig å prissette alle virkninger. Det vil alltid være virkninger som kun kan beskrives kvalitativt og forskjellige samfunnssektorer har utviklet metodikk for samfunnsøkonomiske analyser i ulik grad. Statsbygg har utarbeidet en veileder for samfunnsøkonomiske analyser i statlige byggeprosjekter som i stor grad oppsummerer anbefalingene for metode gitt av Direktoratet for økonomistyring samt retningslinjer fra Finansdepartementet, men som også gir veiledning basert på problemstillinger som er spesifikke for byggsektoren.

Innenfor rammene av denne evalueringen, har vi ikke funnet rom for å gjennomføre en full samfunnsøkonomisk analyse av rehabiliteringsprosjektet. Vi gjør uansett noen (i hovedsak) kvalitative og skjønnsmessige betraktninger som kan bidra til å vurdere om prosjektet er samfunnsøkonomisk lønnsomt eller ikke. Vi vurderer følgende:

- Kostnadseffektivitet i prosjektet: Hva er kostnaden med prosjektet sammenliknet med liknende prosjekter?
- Driftsøkonomi: Hva er kostnaden per student ved NIH? Hvor mange studenter er det per faglig årsverk? Hvilken innvirkning vil rehabiliteringsprosjektet ha på høyskolens driftsøkonomi?
- Nytte av virksomheten ved NIH: Er virksomheten som drives på NIH nyttig for samfunnet?

Utgangspunktet for enhver samfunnsøkonomisk analyse er en tydelig og presis problembeskrivelse og en bred vurdering av alternative tiltak. Den eksterne kvalitetssikringsrapporten (KS2) da prosjektet ble initiert inneholdt ingen samfunnsøkonomiske lønnsomhetsbetraktninger. Man gjennomførte en tilstandsvurdering som viste behovet for å gjøre noe med de utslitte byggene, men vurderinger av mulige alternativer ut i fra deres måloppnåelse og samfunnsøkonomiske lønnsomhet ble ikke foretatt. Det eksisterer derfor, etter det vi kjenner til, ingen nullpunktsmåling i forkant som vi har kunnet sammenlikne med¹³.

---

¹³ Etter endringen av statens prosjektmodell fra 2005 ble kravet til alternativanalyse innført som en del av ordningen med konseptvalgutredning med påfølgende ekstern kvalitetssikring (KS1). Rehabiliteringen av NIH gjennomgikk KS2 i 2011 og 2013, men var ikke gjenstand for konseptvalgutredning.

10.1 Kostnadseffektivitet i prosjektet

Kostnadssiden består i hovedsak av investeringskostnaden og driftskostnaden. Ressurser som er brukt på tilpasninger, endringer og oppgradering av bygget i årene etter innflytting og i fremtiden skal også tas med, men her mangler vi en samlet oversikt.

Statsbyggs samlede (forventede) kostnader for rehabilitering av NIH beløper seg til om lag 873 millioner kroner. I tillegg har NIH brukt nærmere 20 millioner kroner av egne midler på å rette opp det de oppfatter som feil, mangler og dårlig utførelse i prosjektet. Rehabiliteringsprosjektet omfattet rehabilitering av 16.662 m² BTA pluss nybygg på 1.461 m² BTA. Dette gir en samlet kvadratmeterkostnad på om lag 48.000 kroner per m².

Det er krevende å sammenlikne kvadratmeterpris for ulike bygg ettersom utforming og innhold kan variere mye. Det er heller ikke mulig å sammenlikne kostnaden ved rehabilitering og nybygg ettersom sistnevnte inkluderer grunnarbeider og en rekke andre arbeider som rehabilitering ikke gjør. I en evaluering av Høgskolen i Bergen (Whist mfl., 2020) viste forfatterne til gjennomsnittlig kvadratmeterpris for fem universitets- og høyskolebygg som Statsbygg var ansvarlig for oppføringen av i årene 2006-2014. Byggeprosjektene inneholdt hovedsakelig nybygg. Oversikten viste at gjennomsnittlig kvadratmeterpris varierte fra 26.000 til 67.000 kroner. Rehabiliteringen av NIH plasserer seg i øvre kvartil av dette kostnadsspennet, men samtidig inneholdt prosjektet noen særegne utfordringer knyttet til svømmehallen og tilpasning til fredningsbestemmelser. Kostnad må imidlertid veies opp mot kvalitet/nytte, og som vi var inne på i kap. 5 så har prosjektutførelsen og bygget fått en del kritikk på det punktet.

10.2 Driftsøkonomi

Selv om prosjektet ikke har noen eksplisitte mål knyttet til driftsøkonomi, er det likevel naturlig med en vurdering av kostnadseffektiviteten av den virksomheten som foregår på NIHs campus. NIH er en liten skole målt i antall studenter, kun 1.135. De samlede kostnadene til drift av skolene var 292 millioner kroner i 2020 ifølge årsrapporten for 2020-2021¹⁴. Det gir en samlet kostnad per student på 257.000 kroner. Hvis vi holder avskrivninger av bygninger og andre driftsmidler utenfor, blir driftskostnaden per student om lag 227.000 kroner.

Kostnad per student er et overordnet mål som gir liten mening alene. En undersøkelse som NIFU og Deloitte gjorde i 2014 (Reiling mfl., 2014) viste at den gang kostet en norsk gjennomsnittstudent 186.000 i året, med variasjoner fra 72.000 til 750.000 kroner. Til sammenlikning er kostnaden per student ved NTNU om lag 220.000 kroner¹⁵. På et grovt nivå

---

¹⁴ <https://www.nih.no/globalassets/dokumenter/komm/2020-2021-aarsrapport.pdf>, side 33.

¹⁵ Basert på siste tilgjengelige årsregnskap, se: https://www.ntnu.no/documents/10137/1279418159/NTNU_aarsrapport_bokmaal_2019.pdf/d9e76719-afa7-18e2-dd8b-0ab363f090d9?t=1589976134263

kan man derfor si at NIH med sine skala-ulempene og arealkrevende virksomhet ikke kommer dårligere ut enn gjennomsnittet blant andre universiteter og høyskoler.

NIH sysselsatte i 2020 232 årsverk, hvorav 129 var undervisning og forskning, og 103 administrasjon, drift mm. Det betyr at NIH hadde 8,8 studenter per faglige årsverk. Det er noe under gjennomsnittet for de vitenskapelige høyskolene samlet (10,9) og også noe under universitetene (9,6).

Foreløpig er det litt tidlig å måle hvordan rehabiliteringsprosjektet har påvirket høyskolens driftsøkonomi. NIH opplyser at samlede vedlikeholdskostnader var på om lag samme nivå i 2013 som i 2020 (om lag 3,4 mill. kr).

Fra et samfunnsøkonomisk perspektiv er det relevant å måle hvilken effekt rehabiliteringsprosjektet har hatt på driftsøkonomien. Evalueringsteamet mener at det er for tidlig å vurdere dette. NIH har kun hatt ett fullt driftsår etter offisiell åpning i februar 2018. I 2020 inntraff den globale pandemien som hadde vesentlig innvirkning på både inntekter og kostnader. Parallelt med det har NIH også hatt betydelige kostnader til retting av feil etter rehabiliteringen noe som har medført en forverring av høyskolens økonomiske situasjon. På grunn av mangler knyttet til varmpumper og energianlegg har rehabiliteringen foreløpig heller ikke gitt de besparelser knyttet til energieffektivitet som man planla for. I alle tilfelle, og som vi var inne på i kap. 8 og 9, har valget om å rehabilitere slanke bygningskropper med store vindusflater gitt lavere energieffektivitet enn det man sannsynligvis ville ha oppnådd med et nybygg.

10.3 Nytte av virksomheten i bygget

Formålet med et bygge- eller rehabiliteringsprosjekt er sjelden eller aldri byggene i seg selv. NIH er til dels et unntak ettersom deler av bygningsmassen representerer nasjonale arkitektoniske verdier som Riksantikvaren mener det er riktig å ta vare på. Det viktigste er likevel nytten av NIHs virksomhet knyttet til utdanning og forskning.

NIH er et attraktivt studiested og driver forskning av høy kvalitet innen et bredt spekter av fagområder innen idrett og fysisk aktivitet, skole, samfunn og folkehelse. Den har høy forskningsproduksjon per ansatt sammenlignet med resten av universitets- og høyskolesektoren, høy produksjon av doktorgrader og betydelig ekstern finansiering av forskning. NIH forvalter og utvikler kunnskap som er viktig innen ulike samfunnsområder. Man har tett samarbeid med blant andre idrettsbevegelsen, skoleverket, helsesektoren, forsvaret, bistandsorganisasjoner og treningsbransjen.

Den faglige virksomhet ved NIH handler om langt mer enn idrettsprestasjoner. Det dreier seg om mosjon generelt og folkehelse som er grunnleggende viktig i alle samfunn og som en har lykkes bedre med i Norge enn i mange andre samfunn. Den samfunnsøkonomiske konsekvensen av dette er positiv.

NIH har trolig også spilt en rolle for Norge som idrettsnasjon. Norske idrettsutøvere presterer langt bedre enn hva man burde kunne forvente av et lite land. I sommer-OL 2020 (avholdt i 2021) ble vi 20. beste nasjon (av 86) på medaljestatistikken. I løpet av alle vinter-OL som har blitt arrangert er vi suverent beste nasjon (av 47) foran USA og Tyskland på de to neste plassene. På det britiske og ganske seriøse nettstedet «Greatest Sporting Nation» ble vi nylig ranket som verdens beste idrettsnasjon¹⁶. Det skaper interesse internasjonalt og delegasjoner fra ulike land besøker NIH jevnlig for å lære og hente inspirasjon. Sannsynligvis spiller nabo- og partnerskapet med Olympiatoppen, lokalisert på nabotomten, en viktig rolle i så henseende.

På den annen side brukes det mye ressurser på en institusjon med relativt få studenter absolutt og relativt sett. Studentene er etnisk homogene og representerer neppe et tverrsnitt av befolkningen. dersom NIH skulle utvikle seg i retning av et elite-lærested for toppidrett, kan dette svekke den nasjonale relevansen og nytten på sikt.

10.4 Konklusjon samfunnsøkonomisk effektivitet

Usikkerheten knyttet til samfunnsøkonomisk effektivitet av bygninger benyttet til utdannings- og forskningsformål er stor. Vår vurdering er likevel at ut i fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, har rehabiliteringen av NIH vært gjennomført relativt kostnadseffektivt, at virksomheten verken er mer eller mindre driftseffektiv enn andre universiteter og høyskoler, men at samfunnets nytte ved utdanningen og forskningen som foregår der er god.

Tabell 10.1 Vurdering samfunnsøkonomisk effektivitet

	Vurdering	Score
Kostnadseffektivitet i prosjektet	Relativt god kostnadsstyring med en kvadratmeterpris verken vesentlig høyere eller lavere enn andre bygg i samme sektor.	4
Driftsøkonomi	NIH har kostnadseffektiv drift. Foreløpig for tidlig å vurdere prosjektets effekt på driftskostnader. Flere ikke-energieffektive løsninger.	3
Nytte av virksomheten	Trening, helse, rehabilitering, med mer er fagområder med stort nytte for samfunnet. NIH er et nav i idrettsutdanning og -satsing i Norge.	5
Samlet karakter		4

¹⁶ <https://greatestsportingnation.com/content/norway-surges-past-germany-global-cup-ranking>

11 Læringspunkter

Det overordnede læringspunktet fra dette prosjekt knytter seg til det prosjektutløsende behov man hadde med et begrenset mulighetsrom. Etter vel 40 års drift hadde NIH et akkumulert og akutt behov for vedlikehold og utbedringer slik dette ble dokumentert i tilstandsrapporten i 2006 fra Statsbygg. Mulighetsrommet for å finne ulike løsninger ble så sterkt redusert ved at man hadde startet en prosess som munnet ut i et fredningsvedtak av den bygningsmasse som prosjektet skulle omfatte. Med dette var muligheten for å rive og bygge et nytt anlegg utelukket. Utfordringen ble så å komme frem til et arkitektonisk konsept og underveis prosjektere løsninger som så langt som mulig ivaretok NIHs behov og respekterte de vernehensyn som lå i fredningsvedtaket. I det alt vesentlige lyktes man med dette. Læringen ligger i hvordan man lyktes i få til et samarbeid mellom Statsbygg, NIH og Riksantikvaren som sikret dette. Det blir her understreket som et viktig læringspunkt at rehabiliteringen av svømmehallen ble planlagt parallelt med fredningen. Dette betydde at en del grunnleggende tiltak ble avklart og at man unngikk at disse måtte inngå i fredningsvedtaket. I denne type prosjekter blir det særlig viktig at frednings- og vernemyndighetene involveres tidlig slik at disse kan bli enige med byggherren om de store grepene som må tas.

Det må også nevnes at det ikke ble foretatt noen KVVU for prosjektet fordi dette på det daværende tidspunkt var under terskelverdien for at KVVU skulle utføres. Det er mulig at en KVVU med tilhørende KS1 ville har klarlagt utfordringer og muligheter knyttet til forholdet mellom NIHs behov og vernehensyn som skulle ivaretas ved rehabilitering av vernede bygg.

Det andre læringspunktet knytter seg til selve gjennomføringen av prosjektet. Rammebetingelsene for dette var vanskelige fordi prosjektet skulle gjennomføres samtidig som skolen skulle være i full drift. Dette ble særlig utfordrende hva gjaldt kantinedrift. Statsbygg gikk med på NIHs ønske om å fravike tidligere avtale om å flytte kantinen ut til et modulbygg, og i stedet opprettholde opprinnelig kantinedrift over et betydelig lengre tidsrom i byggeperioden enn opprinnelig avtalt. Det at Statsbygg gikk med på dette ga et trangt tidsvindu for fremdriften og kompliserte gjennomføringen. Erfaringen er at man skal være meget forsiktig med å foreta denne type endringer med uheldige ringvirkninger for gjennomføringen.

Prosjektering ble en viktig del av prosjektet. En viktig positiv erfaring her var at NIH deltok på alle ukentlige prosjekteringsmøter gjennom hele prosjektet. Samtidig kom prosjekteringsarbeidet i tidspress som var uheldig både for NIHs muligheter til å komme med innspill og for generalentreprenøren som var avhengig av arbeidstegninger. I tillegg kom at ulike løsninger også skulle avklares med vernemyndighetene.

Helt fra starten var det et høyt og eskalerende konfliktnivå mellom Statsbygg og generalentreprenøren. Det kan være mange årsaker til dette. Det kan skyldes samarbeidsrelasjoner, som vi ikke kan gå inn på her. Men fra Statsbygg blir det anført at entreprisemodellen med byggherrestyrt generalentreprise viste seg å være uheldig, særlig fordi Statsbygg hadde en egen kontrakt for prosjekteringsgruppen med den sårbarhet dette innebar.

Konklusjonen er at det ville vært bedre med en totalentreprise hvor også prosjekteringsansvaret inngikk. Erfaringen er at det da ville ha vært nødvendig med en meget omfattende og tydelig kravspesifikasjon. For dette prosjektet ville det da ha vært en utfordring å få innarbeidet i kravspesifikasjonen hvordan fredningsvedtaket skulle bli ivaretatt.

Liste konsulterte dokumenter

Nr.	Dato	Tittel	Forfatter
1	2013 06 28	KS2 rapport	Vista analyse og Holte Consulting
2	2014 11 13	Styringsdokument V. 5	Statsbygg
3	2012 09 25	Kronikk Universitas	Universitas
4	2018 03 01	Pressemelding	Statsbygg
5	2013 09 27	Prop. 1 S (2013-2014) Startbevilgning	Kunnskapsdepartementet
6	0000 00 00	Diverse Internett	Internett
7	2020 09 17	Virksomhetsplan	Norges idrettshøgskole
8	2007 05 30	Oppdragsbrev Rehabilitering	Kunnskapsdepartementet
9	2008 11 12	Oppdragsbrev Rehabilitering	Kunnskapsdepartementet
10	2011 10 24	Godkjenning av kostnadsramme	Finansdepartementet
11	2013 08 22	Forslag til oppdatert styrings- og kostnadsramme	Finansdepartementet
12	2014 01 16	Oppdragsbrev	Kunnskapsdepartementet
13	2021 00 00	Studiekatalog	Norges idrettshøgskole
14	2021 00 00	NIH Periodisk tilsyn med systematisk kvalitetsarbeid	NOKUT Innstilling fra sakkyndig komité:
15	2021 07 21	Veileder for samfunnsøkonomiske analyser i statlige byggeprosjekter	Statsbygg
16	2019 00 00	Studiebarometer Norges idrettshøgskole	
17	2018 00 00	Årsrapport til Styret om kvalitetsarbeid i NIHs studier 2018 - 2019	Norges idrettshøgskole
18	2018 00	Årsrapport fra Læringsmiljøutvalget 2018 - 2019	Norges idrettshøgskole
19	2018	Studentenes helse- og trivselsundersøkelse (SHOT)	SHOT
20	2018	Studentenes helse- og trivselsundersøkelse (SHOT) – Norges Idrettshøgskole	SHOT
21	2019 12 06	Rapport til KD om de selvforvaltende universitet og høyskolers eiendomsforvaltning ifm. Områdegjennomgangen	Multiconsult
22	2018 12 14	Områdegjennomgang Bygge- og eiendoms politikken i statlig sivil sektor	Capgemini - invent
23	2021 03 11	Årsrapport 2016 - 2017	Norges idrettshøgskole
24	2020 03 12	Årsrapport 2017 - 2018	Norges idrettshøgskole
25	2019 03 14	Årsrapport 2018 - 2019	Norges idrettshøgskole
26	2018 03 13	Årsrapport 2019 - 2020	Norges idrettshøgskole
27	2017 03 14	Årsrapport 2020 – 2021	Norges idrettshøgskole
28	2021 00 00	Organisasjonskart NIH	Norges idrettshøgskole

29	2018 05 16	Situasjonskart	Nord Arkitektur
30	2005 01 28	Gjennomgang bygningsmasse NIH	Statsbygg
31	2006 01 20	Tilstandsrapport	Statsbygg
32	2006 02 10	Tilstandsanalyse	Statsbygg
33	2006 09 18	Vedlikeholdssituasjonen ved NIH	Kunnskapsdepartementet
34	2006 10 18	Vedlikeholdssituasjonen ved NIH	Norges idrettshøgskole
35	2010 11 22	Rehabilitering av NIH – forprosjekt klart for KS 2	Kunnskapsdepartementet
36	2010 10 28	Forslag til styrings- og kostnadsramme	Statsbygg
37	2013 01 10	Rehabilitering av NIH haster: svømmebassenget stengt	Norges idrettshøgskole
38	2013 04 23	Oppdatert basiskalkyle	Statsbygg
39	2013 07 03	Oppdatering av kvalitetssikring – Forslag til oppdatert styrings- og kostnadsramme	Kunnskapsdepartementet
40	2013 05 22	Styringsdokument, V 4	Statsbygg
41	2014 01 16	Oppdragsbrev	Kunnskapsdepartementet
42	2016 01 13	Endrede effektmål	Norges idrettshøgskole
43	2014 00 00	Fredningsvedtak NIH	
44	2014 06 18	Fredete eiendommer i Kunnskapsdepartementets landsverneplan	Kunnskapsdepartementet
45		Arealoversikt NIH	Norges idrettshøgskole
46	2018 01 17	Kunnskapsgrunnlag for universitets- og høskolesektoren	Statsbygg
47	2017 03 14	Årsrapport 2016 – 2017	Norges idrettshøgskole
48	2016 00 00	Strategisk plan 2016 - 2020	Norges idrettshøgskole
49	2021 00 00	Strategisk plan 2021 - 2025	Norges idrettshøgskole
50	2015 09 17	Status nye NIH – rehabilitering og nybygg	Norges idrettshøgskole
51	2015 03 03	Status for rehabiliteringsprosjektet	Norges idrettshøgskole
52	2015 03 03	Status for rehabiliteringsprosjektet	Norges idrettshøgskole
53	2018 03 06	Status nye NIH - rehabilitering	Norges idrettshøgskole
54	2014 02 04	Rehabilitering av NIH	Norges idrettshøgskole
55	2017 02 08	Rehabiliteringsprosjekt - status	Norges idrettshøgskole
56	2017 05 24	Status nye NIH - rehabilitering	Norges idrettshøgskole
57	2014 05 20	Status for rehabiliteringsprosjektet ved NIH	Norges idrettshøgskole
58	2014 09 15	Status for rehabiliteringsprosjektet ved NIH	Norges idrettshøgskole
59	2016 10 31	Status nye NIH - rehabilitering	Norges idrettshøgskole
60	2017 11 08	Status nye NIH – rehabilitering	Norges idrettshøgskole
61	2014 12 03	Status for rehabiliteringsprosjektet ved NIH	Norges idrettshøgskole
62	2012 02 23	Rapport og planer 2011-2012	Norges idrettshøgskole
63	2014 00 00	NIH utleie eksterne leietagere 2014	Norges idrettshøgskole
64	2019 00 00	NIH utleie eksterne leietagere 2019	Norges idrettshøgskole

65	2020 00 00	NIH utleie 2020	Norges idrettshøgskole
66	2019 03 07	Rapportering 2018 overordnet virksomhetsplan	Norges idrettshøgskole
67	2020 03 05	Rapportering 2019 overordnet virksomhetsplan	Norges idrettshøgskole
68	2021 06 10	Overordnet virksomhetsplan 2021 – rapportering første tertial	Norges idrettshøgskole
69	2020 09 17	Økonomisk scenarier 2021 – 2025 forberedelse til omstilling i perioden	Norges idrettshøgskole
70	2021 03 04	Overordnet virksomhetsplan 2020 – rapportering tredje tertial	Norges idrettshøgskole
71	2015 06 01	Nye NIH påbygg	Norges idrettshøgskole
72	2019 01 10	Tilstandsanalyse	Norges idrettshøgskole
73	2011 00 00	Årsmelding 2011	Norges idrettshøgskole
74	2015 03 11	Årsrapport 2014	Norges idrettshøgskole
75	2016 03 10	Årsrapport 2015	Norges idrettshøgskole
76	2021 10 01	Notat NIH mottatt informasjon	Norges idrettshøgskole
77	2018 11 06	Antikvariske prosjekter – Byggherres overordnede fokus	Statsbygg
78	2015 10 21	Presentasjon rehabilitering NIH	Riksantikvaren
79	2021 10 15	NIH søknad og opptak 2013-2021	DBH
80	2018 12 01	Rehabilitering av Norges Idrettshøgskoles svømmebasseng – Alt er nytt og nesten ingenting forandret	Arkitektur
81	2020 04 29	NIHs utlegg og ekstrakostnader ifbm. forsinket ferdigstilling og omfattende feil og mangler	Norges idrettshøgskole
82	2020 07 06	Brev fra Statsbygg til Kunnskapsdepartement med kommentarer til NIHs brev og regneark av 29. april 2020	Statsbygg
83	2017 12 13	Norges idrettshøgskole er straks ferdig renovert	Park & Anlegg
84	2009 10 20	Norges idrettshøgskole, Oslo kommune, ventilasjon, bygningsmessige tiltak	Riksantikvaren
85	2010 02 17	Norges idrettshøgskole - Oslo kommune - bygningsmessige tiltak	Riksantikvaren
86	2010 06 03	Norges idrettshøgskole - Oslo kommune Påbygg på sentralbygget	Riksantikvaren
87	2015 01 08	Vinduer svømmehall eksisterende aluminiumsfasade	Nils Tveit Arkitektkontor

Retningslinjer for poengscore for evalueringskriteriene

Tabellen under viser retningslinjer for poengscore for de ulike evalueringskriteriene.

Retningslinjene og for evaluering og poengscore er følger av dokumentet «Etterevaluering av statlige investeringsprosjekter. Retningslinjer for evaluator. Versjon 5, 5. juni 2021», tilgjengelig fra Concepts hjemmeside: <https://www.ntnu.no/web/concept/etterevaluering>

Evalueringskriterium	Score 5-6	Score 3-4	Score 1-2
Produktivitet	Sluttkostnad innenfor styringsrammen, tidsplan og med meget god kvalitet. Prosjektet kommer i tillegg godt ut på en referanse-sjekk.	Sluttkostnad innenfor kostnadsrammen, uten større forsinkelser og med akseptabel kvalitet, på linje med andre sammenliknbare prosjekter.	Betydelig kostnadsoverskridelse (20 prosent eller mer). Uakseptabel forsinkelse og lavere kvalitet enn sammenliknbare prosjekter.
Måloppnåelse	Svært god / overoppgjørelse av effektmålene, og der prosjektet fremstår som et treffsikkert virkemiddel for å realisere effektene.	Resultater som anses som akseptable, men ikke noe mer.	Dersom effektene uteblir eller er klart lavere enn det som er akseptabelt.
Andre virkninger	Betydelig andre positive virkninger (ut over måloppnåelsen) og ingen eller bare marginale negative virkninger.	Få andre virkninger ut over det som gjelder måloppnåelsen, og få eller ingen vesentlige negative virkninger.	Vesentlige negative virkninger. De negative virkningene er vesentlige større enn de positive virkningene.
Relevans	Effekt- og samfunns mål er i samsvar med sentrale og høyt prioriterte behov. Tiltaket fører ikke til skjev-prioritering eller konflikter mellom sentrale interesse-grupper.	Akseptabelt samsvar med behov og prioriteringer.	Ikke i samsvar med sentrale prioriteringer i samfunnet, og/eller fører til konflikter eller vesentlig skjevfordeling mellom sentrale interessenter.
Levedyktighet	Det offentlige og sentrale interessenter har både vilje og evne til å videreføre de prosessene som prosjektet har gitt opphav til over hele levetiden.	Dersom det er usikkert om de positive effektene av prosjektet vil vedvare over tid.	Dersom dette ikke er tilfelle og at sannsynligheten for at det vil skje i fremtiden er lav.
Samfunnsøkonomisk effektivitet	Lønnsomme prosjekter $NNV > > 0$	Lønnsomheten er lav eller nærmere null.	Ulønnsomme prosjekter $NNV < < 0$